

INSTYTUT PSYCHIATRII I NEUROLOGII

Janusz Sierosławski, Marta Jabłońska

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ
RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM
W 2015 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2015

Badanie zostało sfinansowane przez Zarząd Województwa Opolskiego

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	8
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	10
Palenie tytoniu	11
Picie napojów alkoholowych	17
Używanie innych substancji psychoaktywnych	36
Problem dopalaczy	51
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	54
Doświadczanie problemów związanych z pićem alkoholu	59
Doświadczanie problemów w związku z pićem alkoholu przez innych	61
Dostępność substancji psychoaktywnych	63
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	74
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	79
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	81
Korzystanie z internetu	84
Gry hazardowe	89
Wiarygodność wyników.....	94
WNIOSKI I REKOMENDACJE	96
PRZYPISY	98

STRESZCZENIE

W maju i czerwcu 2015 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18 lat) Województwa Opolskiego. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy.

Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ulokowanych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 84,6% uczniów trzecich klas gimnazjów i 97,5% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło je 48,6% piętnasto-szesnastolatków i 86,4% siedemnasto-osiemnastolatków.

Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz, silnie upiło się 8,6% uczniów z młodszej kohorty i 20,6% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia chociaż raz silnie upiło się tylko 32,8% uczniów młodszych i 68,3% uczniów starszych.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu paliło 51,2% gimnazjalistów i 72,9% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 21,3% uczniów z grupy młodszej i 43,3% ze starszej.

Picie napojów alkoholowych jest podobnie rozpowszechnione wśród chłopców i wśród dziewcząt.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji innych, niż alkohol i tytoń, substancji potocznie nazywanych narkotykami. Większość badanych nigdy po takie substancje nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 20,0% młodszych uczniów i 47,4% starszych uczniów. Rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia, chociaż raz w życiu, stały się udziałem 15,7% uczniów z młodszej kohorty i 17,5% ze starszej kohorty.

W młodszej kohorcie na kolejnym miejscu pod względem rozpowszechnienia są substancje wziewne (9,6%) zaś w starszej – amfetamina 10,7%.

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W klasach trzecich gimnazjów używa tego środka ponad 15,7% uczniów, w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 34,8%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 8,4% uczniów klas trzecich gimnazjów i 18,5% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych używało marihuany lub haszyszu.

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt. Jedynie sięganie po leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Odsetki uczniów z młodszej kohorty, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy są niższe niż odsetki sięgających po przetwory konopi (8,2% gimnazjalistów i 12,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji

nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Niemal cała młodzieży korzystała z Internetu w ciągu ostatnich 7 dni przed badaniem (96,5% uczniów z młodszej kohorty i 96,8% ze starszej). Największa aktywność badanych koncentruje się w mediach społecznościowych takich jak Facebook, Twitter i Skype, z których codziennie korzysta 60,4% uczniów trzecich klas gimnazjów i 62,9% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Więcej niż co czwarty gimnazjasta i więcej niż co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej jest przekonany, że za dużo czasu spędza w mediach społecznościowych.

16,2% piętnasto-szesnastolatków i 24,5% siedemnasto-osiemnastolatków grało chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 7,3% uczniów trzecich klas gimnazjów i 9,2% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Na podstawie występowania takich symptomów jak, potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy oraz kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra można szacować, że ok. 2% młodzieży może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandardyzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandardyzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już pięciokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r. oraz w 2011 r. na próbach losowych uczniów klas I i III szkół ponadpodstawowych (wg starego systemu edukacji) oraz klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2011 r. w badaniu uczestniczyło już 39 krajów naszego kontynentu. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod

względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnasto-szesnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Województwa Opolskiego i porównania z wynikami badań ESPAD dla całego kraju.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 1999 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 1997 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół, w zdecydowanej większości do trzecich klas gimnazjów i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (licea ogólnokształcące, technika, zasadnicze szkoły zawodowe). W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół MEN zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo–warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby uczniów z danego poziomu nauczania, aby każdy uczeń miał jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od wielkości szkoły i wielkości klasy. Klasy dobierane były w losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Badanie poprowadzono w 112 klasach szkolnych: 56 z poziomu gimnazjalnego i 56 z poziomu ponadgimnazjalnego. Zrealizowana próba

uczniów Województwa Opolskiego liczyła 1022 uczniów trzecich klas gimnazjów oraz 1054 uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wśród gimnazjalistów 51,4% stanowiły dziewczęta, zaś 48,6% - chłopcy. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych było 52,5% chłopców oraz 47,5% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 1999 r. oraz w 1997 r., ale wszystkich uczniów trzecich klas gimnazjów i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankieterów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankieterzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankieterów była wrywkowo kontrolowana przez koordynatorów.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera. Badanie uzyskało wsparcie Ministra Edukacji Narodowej, którego pismo w tej sprawie zostało przekazane za pośrednictwem kuratoriów do wylosowanych szkół.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 21.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Dalej zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. Następnie omówimy postrzegane ryzyko używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Później zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Na koniec przyjrzymy się kwestiom korzystania przez młodzież nowych mediów elektronicznych oraz problemowi gier hazardowych.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie lub regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	48,8	43,8
	1-2 razy	17,8	15,3
	3-5 razy	5,5	7,2
	6-9 razy	5,0	5,3
	10-19 razy	4,5	5,8
	20-39 razy	3,2	4,0
	40 razy lub więcej	15,2	18,5
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Nigdy nie palił	27,1	28,5
	1-2 razy	12,1	12,5
	3-5 razy	8,5	7,6
	6-9 razy	6,4	5,7
	10-19 razy	5,4	6,2
	20-39 razy	5,5	5,2
	40 razy lub więcej	34,9	34,2

W czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 51,2% uczniów klas trzecich gimnazjów i 72,9% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które paliły nie więcej niż 5 razy w swoim życiu. Frakcja ta liczy 23,3% młodszych i 20,6% starszych. Jednocześnie 15,2% z pierwszej grupy i 34,9% z drugiej paliło 40 razy lub więcej. Te ostatnie frakcje badanych, to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania.

Porównanie wyników dla Województwa Opolskiego z wynikami dla całego kraju wskazuje na mniejsze rozpowszechnienie podejmowanie prób palenia tytoniu wśród gimnazjalistów w badanym województwie niż średnio w kraju i jednocześnie mniejsze odsetki uczniów, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu.

Palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych (tabele 2 i 3).

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	51,0	42,3
	1-2 razy	17,4	16,4
	3-5 razy	5,6	7,2
	6-9 razy	4,5	4,9
	10-19 razy	4,4	5,2
	20-39 razy	2,2	3,6
	40 razy lub więcej	14,9	20,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie palił	29,3	27,4
	1-2 razy	14,5	12,6
	3-5 razy	6,8	7,5
	6-9 razy	5,7	5,6
	10-19 razy	5,5	5,6
	20-39 razy	3,5	4,5
	40 razy lub więcej	34,9	36,9

Odsetki uczniów, którzy podejmowali próby z paleniem w Województwie Opolskim są wyższe wśród dziewcząt niż wśród chłopców, odwrotnie niż ma to miejsce w skali kraju. Prawidłowość tą obserwujemy w obu badanych kohortach.

W obu kohortach odsetki uczniów palących co najmniej 40 razy w życiu nie są w Województwie Opolskim różnicowane przez płeć. W skali kraju są one natomiast wyższe u chłopców niż u dziewcząt.

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	46,9	45,5
	1-2 razy	18,3	14,3
	3-5 razy	5,4	7,1
	6-9 razy	5,4	5,7
	10-19 razy	4,6	6,4
	20-39 razy	4,3	4,4
	40 razy lub więcej	15,0	16,7
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Nigdy nie palił	24,8	29,5
	1-2 razy	9,5	12,5
	3-5 razy	10,4	7,7
	6-9 razy	7,2	5,9
	10-19 razy	5,4	6,8
	20-39 razy	7,8	5,8
	40 razy lub więcej	34,8	31,8

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 21,3% piętnasto-szesnastolatków i 43,3% siedemnasto-osiemnastolatków (tabela 4).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Badani z obu poziomów nauczania w podobnych odsetkach zaliczali

się do grupy palących codziennie w ilości przekraczającej 10 papierosów dziennie – wśród uczniów gimnazjów – 2,6%, a wśród młodzieży ze starszych klas – 8,0%.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	78,7	73,6
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	5,9	7,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,4	4,0
	1-5 papierosów dziennie	6,4	7,7
	6-10 papierosów dziennie	3,1	3,5
	11-20 papierosów dziennie	1,3	1,8
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,3	1,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie	56,7	58,3
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,3	10,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,7	5,5
	1-5 papierosów dziennie	11,7	11,7
	6-10 papierosów dziennie	7,7	7,9
	11-20 papierosów dziennie	6,0	4,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,0	1,9

Uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych Województwa Opolskiego nieznacznie częściej niż uczniowie w całym kraju zaliczali się do palących tytoń w czasie ostatnich 30 dni. Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości, co najmniej 10 papierosów w ciągu doby, było w województwie także wyższe niż średnia ogólnopolska.

W młodszej kohorcie odnotowano w województwie niższy odsetek uczniów, którzy palili w czasie ostatnich 30 dni, niż w skali kraju. Odsetek uczniów, którzy wypalali więcej niż 10 papierosów dziennie nie odbiegał od wyników ogólnopolskich.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia okazało się być zależne od płci zarówno wśród młodszej, jak i wśród starszej młodzieży (tabele 5 i 6).

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	82,2	73,6
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	4,6	7,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,4	3,9
	1-5 papierosów dziennie	5,5	7,5
	6-10 papierosów dziennie	2,5	3,7
	11-20 papierosów dziennie	1,5	2,1
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,3	1,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie	58,1	56,8
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,3	8,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,8	4,5
	1-5 papierosów dziennie	9,6	10,7
	6-10 papierosów dziennie	7,5	9,7
	11-20 papierosów dziennie	7,6	6,6
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,2	2,7

W obu badanych kohortach zwraca uwagę wyższy odsetek dziewcząt niż chłopców deklarujących aktualne palenie. W klasach trzecich gimnazjów ta różnica jest znaczna – przynajmniej raz w czasie ostatnich 30 dni przed

badaniem paliło 24,2% dziewcząt oraz 17,8% chłopców. W klasach drugich szkół z poziomu ponadgimnazjalnego jest ona mniej pokaźna – w czasie ostatnich 30 dni paliło 44,8% dziewcząt oraz 41,9% chłopców.

W klasach drugich szkół z poziomu ponadgimnazjalnego codzienne palenie w ilościach przekraczających 10 papierosów dziennie deklarowało więcej chłopców (9,8%) niż dziewcząt (6,1%). W klasach trzecich gimnazjów nie odnotowano różnic między chłopcami i dziewczętami.

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	75,8	73,7
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	6,8	8,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,3	4,2
	1-5 papierosów dziennie	7,2	7,8
	6-10 papierosów dziennie	3,7	3,4
	11-20 papierosów dziennie	1,1	1,5
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,0	1,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie	55,2	59,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	11,4	11,8
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,6	6,3
	1-5 papierosów dziennie	13,8	12,5
	6-10 papierosów dziennie	7,9	6,2
	11-20 papierosów dziennie	4,2	2,5
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,9	1,1

W gimnazjach Województwa Opolskiego palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni było częściej deklarowane przez dziewczęta niż przez chłopców, podczas

gdy na terenie całego kraju nie obserwuje się różnic w tym zakresie związanych z płcią.

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 84,6% gimnazjalistów z klas trzecich i 97,5% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (tabela 7).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 73,2% młodszych uczniów i 94,8% uczniów starszych. Warto zauważyć, że odsetek konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakiegokolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku uczniów młodszych nie odbiega znacznie od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych, a analogiczny odsetek wśród uczniów ze starszej kohorty nawet go przewyższa. Odsetek konsumentów alkoholu w badaniach populacji generalnej w Polsce waha się między 75% a 90%. Wyższy odsetek konsumentów w klasach starszych może nie dziwić, bowiem większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości. Wysoki odsetek konsumentów alkoholu wśród uczniów klas trzecich gimnazjów - głównie piętnasto-szesnastolatków – powinien budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych. Jak pokazują wyniki badania, picie alkoholu w tej grupie stanowi normę, przynajmniej w sensie statystycznym.

Tabela 7. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	84,6	83,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	73,2	71,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	48,6	48,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	97,5	95,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	94,8	92,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	86,4	82,3

Uczniowie w Województwie Opolskim nieznacznie częściej niż uczniowie w całym kraju deklarowali picie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu, a także picie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Prawidłowości te dotyczą zarówno gimnazjalistów, jak uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 48,6% uczniów z grupy młodszej i 86,4% uczniów z grupy starszej. Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w maju i czerwcu - okres ostatnich 30 dni przypadał zatem na kwiecień i maj, w zależności od tego kiedy, który z badanych wypełniał ankietę. Okres ten nie obejmował zatem świąt, karnawału, czy wakacji, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia. Częste używanie alkoholu było nieco częściej deklarowane przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Województwie Opolskim niż na terenie całego kraju.

Wśród gimnazjalistów rozpowszechnienie picia alkoholu okazało się zróżnicowane ze względu na płeć zarówno gdy w grę wchodzi picie kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy jak i w czasie ostatnich 30 dni, wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie obserwuje się większych różnic (tabele 8 i 9). Wartości wskaźników picia kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem jest wyższa w przypadku dziewcząt niż chłopców. Picie w czasie ostatnich 30 dni jest natomiast bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Różnice między chłopcami i dziewczętami, które ujawniają wyniki badania nie są zbyt wielkie, zdają się jednak wskazywać na kontynuację procesu wyrównywania różnic w wzorach picia między dziewczętami i chłopcami, który wiązać można było z procesem emancypacji dziewcząt. Picie alkoholu w naszej kulturze, to była raczej domena mężczyzn. Wśród dorosłych mieszkańców naszego kraju spotykamy wielokrotnie więcej niepijących kobiet, niż mężczyzn abstynentów. Wśród nastolatków proporcje te są wprawdzie niemal wyrównane, ale jednak z przewagą po stronie dziewcząt.

Tabela 8. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	83,1	84,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	72,0	72,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	50,4	50,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	97,6	95,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	94,8	92,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	87,3	83,0

Tabela 9. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	86,1	83,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	74,2	70,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,9	47,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	97,3	96,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	94,8	92,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	85,3	81,7

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród chłopców gimnazjalistów w Województwie Opolskim pozostaje na poziomie zbliżonym do wyników w całym kraju, natomiast w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest nieco wyższe niż średnio w Polsce, zwłaszcza gdy w grę wchodzi picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Z kolei dziewczęta z gimnazjów w Województwie Opolskim częściej deklarowały spożycie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy niż ich rówieśniczki na terenie całego kraju. W szkołach ponadgimnazjalnych w Województwie Opolskim notujemy wyższe rozpowszechnienie picia w czasie ostatnich 30 dni niż średnio w kraju.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 10). Zarówno w trzecich klasach gimnazjów, jak wśród młodzieży starszej najwyższe odsetki konsumentów ma piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Każdy z trzech typów napojów jest bardziej popularny w klasach ponadgimnazjalnych w porównaniu z klasami gimnazjalnymi.

Tabela 10. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	48,8	51,3
	Cydr	8,2	9,0
	Alcopop	4,0	5,3
	Wino	23,9	21,1
	Wódka	33,7	33,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	80,2	78,9
	Cydr	15,5	14,9
	Alcopop	9,7	8,4
	Wino	36,5	37,7
	Wódka	70,6	65,2

Wódkę piło, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, 33,7% gimnazjalistów i znacznie więcej, bo 70,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Picie piwa zdarzyło się w tym czasie prawie połowie gimnazjalistów (48,8%) i ponad trzem czwartym uczniów starszych (80,2%). Wino piła blisko jedna czwarta (23,9%) młodszej młodzieży objętej badaniem i ponad jedna trzecia (36,5%) uczniów ze starszej grupy.

Rozpowszechnienie picia piwa wśród gimnazjalistów jest nieznacznie niższe w Województwie Opolskim w porównaniu do całego kraju, za to trochę wyższe jest rozpowszechnienie picia wina. Największą różnicę odnotować trzeba w przypadku rozpowszechnienie picia wódki wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Jest ono wyższe w województwie niż na poziomie kraju. Płeć wprowadza istotne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 11 i 12 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

W trzecich klasach gimnazjów, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, na pierwszym miejscu jest piwo, potem wódka i wino. Podobnie jest w klasach starszych.

W obu grupach w przypadku piwa i wódki odsetki pijących w czasie ostatnich 30 dni są wyższe wśród chłopców niż wśród dziewcząt, zaś w przypadku wina odwrotnie wyższe odsetki obserwujemy u dziewcząt.

Tabela 11. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	50,8	53,6
	Cydr	8,2	9,3
	Alcopop	3,7	5,9
	Wino	21,0	17,8
	Wódka	35,8	33,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	84,4	81,2
	Cydr	16,4	15,4
	Alcopop	6,8	8,8
	Wino	26,8	29,2
	Wódka	71,8	68,4

Chłopcy z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych Województwa Opolskiego częściej niż ich rówieśnicy w całym kraju deklarowali picie wódki oraz picie piwa. Gimnazjaliści natomiast częściej deklarowali picie wina oraz rzadziej picie piwa niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej.

Tabela 12. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	46,7	49,0
	Cydr	8,0	8,6
	Alcopop	4,2	4,7
	Wino	26,3	24,3
	Wódka	31,5	32,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	75,5	76,9
	Cydr	14,4	14,5
	Alcopop	12,9	8,0
	Wino	46,8	45,2
	Wódka	69,2	62,4

Mniej różnic między Opolskim a całym krajem obserwujemy u dziewcząt. W młodszej kohorcie dziewczęta z Województwa Opolskiego rzadziej deklarowały picie piwa niż ich rówieśniczki w całym kraju, zaś w starszej – częściej picie wódki.

Wskaźnikiem wielkość konsumpcji przy jednej okazji każdego z napojów alkoholowych było pytanie o ilość wypitą przy ostatniej okazji picia napojów alkoholowych.

Wielkości spożycia przy jednej okazji piwa, wina i wódki oraz dwóch względnie nowych na naszym rynku napojów alkoholowych tj. cydru i alcopopu (tabele 13-17) są silnie zróżnicowane, zarówno wśród uczniów klas trzecich gimnazjów jak klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

Typową ilością piwa konsumowaną przy jednej okazji przez uczniów młodszych jest od 0,5 litra do litra (29,7%) lub poniżej 0,5 litra (23,1%). W klasach starszych najczęściej pije się między 0,5 litra, a 1 litrem tego napoju (37,1%).

Porównanie rozkładów wielkości jednorazowego spożycia piwa przez uczniów klas trzecich gimnazjów w Województwie Opolskim i w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic.

Tabela 13. Spożycie jednorazowe piwa

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije piwa	27,4	24,6
	Ostatnim razem nie pił piwa	16,9	14,5
	Poniżej 0,5 litra	24,2	25,3
	Powyżej 0,5 do 1 litra	21,5	25,5
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	5,5	6,4
	Powyżej 2 litrów	4,5	3,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pije piwa	7,4	8,5
	Ostatnim razem nie pił piwa	17,8	16,8
	Poniżej 0,5 litra	17,4	18,5
	Powyżej 0,5 do 1 litra	36,9	38,0
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	12,2	11,0
	Powyżej 2 litrów	8,3	7,1

Mniej informacji mamy o wielkości spożycia wina i wódki przy jednej okazji, bowiem znacznie mniej badanych piło te trunki w czasie swojej ostatniej okazji. Rozkłady odpowiedzi pokazują jednak wyraźnie odmienny charakter tych dwóch napojów. W przypadku wina badani grupują się w rejonie niższych wartości, w przypadku wódki rozkład jest bardziej równomierny z lekkim przechyłem w stronę większych ilości, szczególnie wśród drugoklasistów ze szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 14. Spożycie jednorazowe wina

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije wina	44,5	45,5
	Ostatnim razem nie pił wina	32,6	29,5
	Poniżej 100 gram	16,4	15,7
	Powyżej 100 gram do 200 gram	3,5	5,0
	Powyżej 200 gram do 749 gram	0,9	2,2
	750 gram lub więcej	2,2	2,1
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije wina	24,4	23,8
	Ostatnim razem nie pił wina	48,9	47,7
	Poniżej 100 gram	13,0	15,7
	Powyżej 100 gram do 200 gram	7,0	6,4
	Powyżej 200 gram do 749 gram	2,4	3,1
	750 gram lub więcej	4,2	3,3

W młodym pokoleniu, podobnie jak wśród dorosłych, wino i wódka zdają się pełnić inne funkcje. Picie wina ma wyraźnie bardziej symboliczny charakter, stąd wystarczają mniejsze ilości. Wódka zaś służy głównie jako intoksykant, stąd pije się jej więcej.

Porównanie rozkładów wielkości spożycia wina i wódki w Województwie Opolskim i w całym kraju nie ujawnia żadnych znaczących różnic.

Najmniej informacji zebrano na temat nowych napojów alkoholowych. Tylko nieliczni pili je podczas swojej ostatniej okazji alkoholowej. Napoje te nie zdobyły sobie jeszcze, jak widać, dużej popularności. Pite są one raczej w niewielkich ilościach.

Tabela 15. Spożycie jednorazowe wódki

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie piję wódki	44,5	42,6
	Ostatnim razem nie pił wódki	23,5	21,6
	Poniżej 50 gram	9,3	9,9
	Powyżej 50 gram do 100 gram	7,7	7,8
	Powyżej 100 gram do 250 gram	7,3	7,8
	Powyżej 250 gram	7,7	10,3
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie piję wódki	10,8	14,8
	Ostatnim razem nie pił wódki	37,4	33,8
	Poniżej 50 gram	6,1	7,6
	Powyżej 50 gram do 100 gram	11,2	8,7
	Powyżej 100 gram do 250 gram	12,1	11,3
	Powyżej 250 gram	22,5	23,8

Zarówno cydr, jak alkopop, tak popularne wśród młodzieży, szczególnie młodszej, w krajach Zachodniej Europy, w Polsce nie zdobyły sobie jak na razie większego uznania, przynajmniej wśród nastolatków. Dane z tabel 16. i 17. przekonują, że każdy z tych napojów pojawia się we wzorze ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych jedynie u mniej niż 10% badanych, niezależnie od tego, czy mowa o gimnazjalistach, czy o uczniach szkół ponadgimnazjalnych. Zdecydowana większość uczniów z obu grup w ogóle tych napojów nie pije. Ci nieliczni, którzy ostatnio pili cydr lub alkopop, w większości wypili nie więcej niż 1 litr.

Tabela 16. Spożycie jednorazowe cydru

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije cydru	78,9	77,6
	Ostatnim razem nie pił cydru	15,0	14,3
	Poniżej 0,5 litra	2,8	3,9
	Powyżej 0,5 do 1 litra	2,7	2,8
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,0	0,8
	Powyżej 2 litrów	0,5	0,7
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije cydru	60,7	61,6
	Ostatnim razem nie pił cydru	28,9	29,2
	Poniżej 0,5 litra	4,2	4,5
	Powyżej 0,5 do 1 litra	4,3	3,5
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,8	0,7
	Powyżej 2 litrów	1,1	0,6

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem, ani w popularności alkopopu, ani w wielkości spożycia jednorazowego u tych, którzy po ten napój sięgają. Jeśli chodzi o cydr, to rozkłady spożycia jednorazowego w województwie i w całym kraju są podobne, jednak odsetki, tych którzy pili ten napój przy ostatniej okazji konsumpcji napojów alkoholowych są na Opolszczyźnie są wyższe niż średnio w kraju.

Tabela 17. Spożycie jednorazowe alkopopu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije alkopopu	83,8	84,8
	Ostatnim razem nie pił alkopopu	11,0	10,6
	Poniżej 0,5 litra	2,3	1,6
	Powyżej 0,5 do 1 litra	1,5	1,4
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,6	1,0
	Powyżej 2 litrów	0,7	0,6
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije alkopopu	72,7	74,4
	Ostatnim razem nie pił alkopopu	21,8	20,8
	Poniżej 0,5 litra	2,3	2,3
	Powyżej 0,5 do 1 litra	1,8	1,7
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,3	0,3
	Powyżej 2 litrów	1,0	0,5

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Kwestię nietrzeźwości badano także przy użyciu pytania, w którym nietrzeźwość została zdefiniowana bardziej precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwyciła ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 18. Prawie jedna trzecia (32,8%) gimnazjalistów i ponad dwie trzecie (68,3%) badanych ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenie silnego upicia się.

Tabela 18. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	32,8	36,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	23,0	27,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,6	12,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	68,3	64,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	51,9	46,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,6	19,7

Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 23,0% piętnasto-szesnastolatków oraz 51,9% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 8,6% uczniów trzecich klas gimnazjów i 20,6% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Porównanie odsetków potwierdzeń nietrzeźwości w Województwie Opolskim i w całym kraju pokazuje, że gimnazjaliści z Województwa Opolskiego rzadziej potwierdzali silne upicie się, niezależnie od horyzontów czasowych. W starszej kohorcie wiekowej odnotować trzeba wyższe odsetki uczniów w Województwie Opolskim, którzy kiedykolwiek w życiu upili się niż analogiczne odsetki dla całego kraju.

Wskaźniki silnego upijania się są zróżnicowane ze względu na płeć. Przybierają one wyższe wartości u chłopców niż u dziewcząt (tabele 19 i 20). Szczególnie znaczne różnice pojawiają się w przypadku uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 19. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	34,4	38,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	25,1	29,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,2	13,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	70,8	69,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	56,0	52,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	23,0	24,7

Tabela 20. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	31,2	35,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,8	26,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	7,9	11,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	65,7	60,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	47,5	42,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,9	15,2

Wskaźniki silnego upijania się gimnazjalistów są niższe w Województwie Opolskim niż w całym kraju zarówno w przypadku chłopców jak dziewcząt. Uczennice drugich klas szkół ponadgimnazjalnych w województwie w większym odsetku niż ich rówieśnice z próby ogólnopolskiej zgłaszały upijanie się niezależnie od tego, czy pytano o doświadczenia z całego życia, o ostatnie 12 miesięcy, czy o ostatnie 30 dni przed badaniem.

Pytaniem uzupełniającym naszą wiedzę o upijaniu się młodzieży był próba oszacowania na skali dziesięciopunktowej poziomu intoksykacji przy ostatnim picciu napojów alkoholowych. Jak pokazują dane z tabeli 21. największe frakcje badanych oceniały poziom efektu alkoholu przy ostatnim picciu jako niski lub wskazywali na brak efektu.

Tabela 21. Nasilenie nietrzeźwości

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	18,3	17,9
	1 (brak efektu)	35,4	34,2
	2	15,4	13,7
	3	9,1	9,0
	4	6,1	7,1
	5	5,4	5,1
	6	3,3	3,8
	7	2,2	3,1
	8	2,3	2,2
	9	0,8	1,5
	10 (bardzo silne upicie)	1,6	2,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pił alkoholu	3,6	5,0
	1 (brak efektu)	25,9	25,9
	2	14,3	17,4
	3	13,7	12,8
	4	11,7	10,7
	5	9,5	8,9
	6	7,0	6,1
	7	5,6	5,5
	8	3,7	3,2
	9	2,1	1,7
	10 (bardzo silne upicie)	3,0	2,7

Uczniowie z klas trzecich gimnazjum w niższym odsetku niż ich starsi koledzy, deklarują silne upicie się. Oceny na poziomie powyżej 5 na dziesięciostopniowej skali sformułowało 10,2% uczniów trzecich klas gimnazjów i 21,4% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Bardzo silne upicie się (10 punktów) wybrało dwukrotnie więcej uczniów ze starszej, niż z młodszej kohorty.

Wedle wyników badań nie ma dużych różnic między Województwem Opolskim i całym krajem w deklarowanym poziomie intoksykacji przy ostatnim picu napojów alkoholowych. Jednak można zauważyć, iż w przypadku gimnazjalistów odsetek ocen na poziomie wyższym niż 5 jest w województwie trochę niższy niż w całym kraju, zaś w przypadku starszych uczniów – nieznacznie wyższy.

Jak pokazują dane z tabel 22 i 23. chłopcy w większych odsetkach niż dziewczęta potwierdzali wyższe poziomy upicia się. Było tak zarówno w klasach trzecich szkół gimnazjalnych, jak i wśród młodzieży ze starszej kohorty. W tym drugim przypadku różnice między chłopcami a dziewczętami kazały się być szczególnie duże.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem w deklarowanym przez chłopców i dziewczęta poziomie intoksykacji przy ostatnim upiciu się.

Tabela 22. Nasilenie nietrzeźwości wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	20,1	17,6
	1 (brak efektu)	36,1	33,7
	2	13,8	13,1
	3	7,6	9,0
	4	5,3	7,6
	5	5,2	4,8
	6	3,1	3,9
	7	2,7	3,3
	8	2,4	2,2
	9	1,1	1,8
	10 (bardzo silne upicie)	2,6	3,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pił alkoholu	3,6	5,1
	1 (brak efektu)	24,4	22,5
	2	12,5	15,2
	3	13,9	12,3
	4	11,8	10,9
	5	9,2	10,0
	6	8,3	7,6
	7	5,4	6,5
	8	4,0	4,0
	9	2,9	2,3
	10 (bardzo silne upicie)	4,0	3,7

Tabela 23. Nasilenie nietrzeźwości wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	16,8	18,1
	1 (brak efektu)	34,7	34,7
	2	17,1	14,4
	3	10,5	8,9
	4	6,8	6,6
	5	5,6	5,3
	6	3,4	3,8
	7	1,8	2,9
	8	2,0	2,2
	9	0,6	1,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pił alkoholu	3,6	4,9
	1 (brak efektu)	27,6	29,0
	2	16,4	19,4
	3	13,1	13,2
	4	11,6	10,6
	5	10,0	8,0
	6	5,7	4,9
	7	5,7	4,5
	8	3,3	2,6
	9	1,2	1,2
	10 (bardzo silne upicie)	1,8	1,7

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było 5 drinków lub więcej. W tabeli 24 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tą miarę.

Tabela 24. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Ani razu	64,5	64,2
	1 raz	16,2	14,4
	2 razy	7,9	9,7
	3-5 razy	7,2	7,0
	6-9 razy	1,7	2,3
	10 lub więcej razy	2,4	2,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ani razu	32,3	36,3
	1 raz	19,1	19,7
	2 razy	18,1	17,4
	3-5 razy	18,0	15,1
	6-9 razy	5,4	5,9
	10 lub więcej razy	7,1	5,6

Warto zauważyć, że w młodszej grupie 11,3% badanych wypijało ponad 5 drinków przy jednej okazji, co najmniej, co dziesięć dni. W starszej grupie takich uczniów było 30,5%.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami na terenie całego kraju nie wykazuje istotnych różnic w częstotliwości nadmiernego picia u gimnazjalistów. W przypadku starszej kohorty, wskaźnik ten jest wyższy w Województwie Opolskim niż na poziomie kraju.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 25 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (20,0%) a na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (15,7%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (47,4%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ułożyły się na drugim miejscu (17,5%). Wśród gimnazjalistów na trzecim miejscu znalazły się substancje wziewne (9,6%), a na czwartym leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzenia się (6,2%). W starszej kohorcie na trzecim miejscu znajduje się amfetamina (10,7%), a na czwartym substancje wziewne (8,3%). Wśród gimnazjalistów, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze amfetamina (3,4%), LSD lub inne halucynogeny (3,9%).

Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych, jest szersza i obok takich substancji jak ekstazy (5,9%), kokaina (3,7%), grzyby halucynogenne (3,5%) oraz LSD lub inne halucynogeny (6,6%), obejmuje także metamfetaminę (5,0%) oraz leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzenia się (5,8%). W przypadku większości substancji podobne lub wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie. Tylko do doświadczeń z substancjami wziewnymi nieznacznie częściej przyznaje się młodzież ze szkół gimnazjalnych.

Tabela 25. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	20,0	25,0
	Substancje wziewne	9,6	11,2
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,7	17,0
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	6,2	7,4
	Amfetamina	3,4	5,3
	Metamfetamina	2,4	3,6
	LSD lub inne halucynogeny	3,9	5,5
	Crack	1,6	2,6
	Kokaina	2,8	4,4
	Relevin	1,7	2,1
	Heroina	2,3	3,1
	Ecstasy	2,8	3,9
	Grzyby halucynogenne	2,9	3,3
	GHB	1,7	2,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,4	3,0
	Alkohol razem z tabletkami	5,0	5,7
	Sterydy anaboliczne	2,5	3,1
	Polska heroina (kompot)	2,4	3,4
	II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	47,4
Substancje wziewne		8,3	7,6
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza		17,5	17,9
Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się		5,8	6,7
Amfetamina		10,7	7,1
Metamfetamina		5,0	3,9
LSD lub inne halucynogeny		6,6	5,2
Crack		1,9	1,5
Kokaina		3,7	4,3
Relevin		1,4	1,2
Heroina		2,5	1,8
Ecstasy		5,9	4,0
Grzyby halucynogenne		3,5	3,2
GHB		1,2	1,1
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki		2,5	2,0
Alkohol razem z tabletkami		6,8	7,3
Sterydy anaboliczne		2,0	2,3
Polska heroina (kompot)		2,3	2,0

GHB, nowy w Polsce narkotyk, używany był kiedykolwiek przez 1,7% młodszych uczniów i 1,2% starszej młodzieży. Bardzo niskim rozpowszechnieniem charakteryzują się także crack oraz heroina. Substancje te były używane kiedykolwiek przez podobny odsetek badanych, niewiele odbiegający od odsetka respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relevinu.

Należy także zwrócić uwagę na bardzo niskie, mieszczące się w wąskim przedziale 2,4-2,5% rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach. Szczególny niepokój powinny budzić natomiast dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (5,0% w młodszej kohorcie i 6,8% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim i w całym kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu mniejszy odsetek młodzieży gimnazjalnej w Województwie Opolskim niż w skali kraju potwierdził używanie, co najmniej jednej z tych substancji, kiedykolwiek w życiu. Natomiast w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych w Województwie Opolskim odnotowano większe rozpowszechnienie doświadczeń z przetworami konopi oraz z amfetaminą niż w próbie ogólnopolskiej.

Dane z tabel 26 i 27 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci.

Związek statystyczny między używaniem substancji a płcią występuje na obu poziomach nauczania. Chłopcy częściej deklarują próby używania większości substancji poza lekami uspokajającymi i nasennymi. Rozpowszechnianie eksperymentowania z lekami uspokajającymi i nasennymi wśród dziewcząt jest ponad dwukrotnie wyższe niż wśród chłopców. Jednak w starszej kohorcie próby łączenia alkoholu z tabletkami spotyka się tak samo często wśród dziewcząt, jak wśród chłopców. Jedynie wśród młodszych uczniów łączenie tych dwóch substancji jest nadal częstsze w przypadku dziewcząt.

Tabela 26. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	23,4	29,5
	Substancje wziewne	8,7	11,2
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	9,2	11,0
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	3,9	4,7
	Amfetamina	4,2	5,9
	Metamfetamina	3,9	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	5,1	6,1
	Crack	2,9	2,9
	Kokaina	4,0	4,9
	Relevin	2,8	2,5
	Heroina	3,6	3,5
	Ecstasy	3,9	4,4
	Grzyby halucynogenne	4,1	4,3
	GHB	2,8	2,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,9	3,5
	Alkohol razem z tabletkami	4,0	4,6
	Sterydy anaboliczne	3,9	4,0
Polska heroina (kompot)	3,6	4,0	
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	50,6	48,8
	Substancje wziewne	7,6	7,4
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	10,6	10,5
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	3,0	4,4
	Amfetamina	10,7	8,3
	Metamfetamina	5,0	5,1
	LSD lub inne halucynogeny	7,6	6,2
	Crack	2,0	2,0
	Kokaina	3,7	5,2
	Relevin	1,8	1,6
	Heroina	2,5	2,4
	Ecstasy	7,0	5,4
	Grzyby halucynogenne	4,5	5,2
	GHB	1,2	1,7
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,0	2,4
	Alkohol razem z tabletkami	3,9	6,0
	Sterydy anaboliczne	2,6	4,1
Polska heroina (kompot)	2,6	2,4	

Tabela 27. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	16,7	20,6
	Substancje wziewne	10,6	11,1
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	21,5	22,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	8,0	10,0
	Amfetamina	2,6	4,7
	Metamfetamina	1,0	3,3
	LSD lub inne halucynogeny	2,6	4,8
	Crack	0,4	2,1
	Kokaina	1,6	3,8
	Relevin	0,6	1,8
	Heroina	0,9	2,6
	Ecstasy	1,7	3,4
	Grzyby halucynogenne	1,5	2,2
	GHB	0,4	1,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,8	2,4
	Alkohol razem z tabletkami	5,8	6,6
	Sterydy anaboliczne	1,0	2,2
Polska heroina (kompot)	1,1	2,7	
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	43,7	37,9
	Substancje wziewne	9,0	7,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	25,2	24,6
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	9,0	8,7
	Amfetamina	10,8	6,1
	Metamfetamina	5,0	2,8
	LSD lub inne halucynogeny	5,4	4,3
	Crack	1,8	1,1
	Kokaina	3,8	3,6
	Relevin	1,0	0,8
	Heroina	2,6	1,3
	Ecstasy	4,8	2,8
	Grzyby halucynogenne	2,4	1,5
	GHB	1,2	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,0	1,7
	Alkohol razem z tabletkami	10,2	8,5
	Sterydy anaboliczne	1,2	0,7
Polska heroina (kompot)	1,9	1,6	

Rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami pozostaje na zbliżonym poziomie wśród chłopców z Województwa Opolskiego i ich rówieśników w całym kraju. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu odnotowujemy zdecydowanie mniej rozpowszechnione próby ich używania przez chłopców z młodszej kohorty z Województwa Opolskiego. Wśród dziewcząt również jedynie eksperymentowanie z marihuaną i haszyszem różnicuje Województwo Opolskie i cały kraj w zakresie prób używania tych substancji. Gimnazjalistki z Województwa Opolskiego rzadziej deklarują używanie, co najmniej jednego z tych środków niż średnio w kraju, zaś uczennice ze starszej kohorty – częściej niż na poziomie kraju.

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W badaniu z 2015 r. lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy podlegało badaniu została wzbogacona w stosunku do badania z 2011 r. o nowe środki (tabela 28). Dane zawarte w tabeli pokazują, że przetwory konopi używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 15,7% uczniów z młodszej grupy i 34,8% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 5,4% gimnazjalistów i 2,4% uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych, zaś ecstasy – 2,3% uczniów z pierwszej grupy i 3,2% - z drugiej. Rozpowszechnienie aktualnego używania nowych na liście substancji, takich jak amfetamina, metamfetamina, kokaina i crack wśród gimnazjalistów jest bardzo niskie – nie osiąga 3,0%. W starszej kohorcie zwraca uwagę relatywnie wysokie rozpowszechnienie aktualnego używania amfetaminy – 7,2%. Poziom 3,0% przekracza jeszcze metamfetamina – 3,4%.

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, używanie tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy jest bardziej rozpowszechnione w Województwie Opolskim niż na terenie całego kraju w starszej kohorcie, zaś mniej rozpowszechnione w młodszej kohorcie. Także aktualne używanie amfetaminy wśród starszych uczniów zdarza się w Województwie Opolski częściej niż średnio w kraju.

Tabela 28. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	15,7	19,2
	Substancje wziewne	5,4	5,9
	Ecstasy	2,3	2,9
	Amfetamina	2,4	3,7
	Metamfetamina	1,9	3,0
	Kokaina	2,1	3,2
	Crack	1,8	2,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	34,8	31,5
	Substancje wziewne	2,4	2,4
	Ecstasy	3,2	2,4
	Amfetamina	7,2	4,2
	Metamfetamina	3,4	2,6
	Kokaina	2,8	2,5
	Crack	1,8	1,0

Łatwy do zaobserwowania jest związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 29 i 30). Podobnie jak w przypadku eksperymentowania aktualne używanie przetworów konopi występuje częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Porównanie rozpowszechnienia aktualnego używania przetworów konopi przez uczniów ze starszej kohorty w Województwie Opolskim oraz w całym kraju z uwzględnieniem płci badanych prowadzi do wniosku, iż za większe rozpowszechnienie w województwie niż w całym kraju odpowiada różnicowanie wśród dziewcząt. Odsetki chłopców używających konopi w województwie nie odbiegają od odsetków ogólnopolskich.

Także w przypadku amfetaminy za większe rozpowszechnienie aktualnego używania w województwie niż średnio w kraju odpowiadają głównie dziewczęta.

Tabela 29. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	19,2	22,4
	Substancje wziewne	5,2	6,1
	Ecstasy	3,0	3,4
	Amfetamina	3,6	4,0
	Metamfetamina	2,9	3,2
	Kokaina	3,1	3,6
	Crack	2,8	2,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	37,8	37,3
	Substancje wziewne	2,0	3,1
	Ecstasy	3,2	3,5
	Amfetamina	6,6	5,1
	Metamfetamina	3,3	3,6
	Kokaina	2,8	3,1
	Crack	1,9	1,4

Tabela 30. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	12,3	16,0
	Substancje wziewne	5,4	5,6
	Ecstasy	1,4	2,4
	Amfetamina	1,1	3,3
	Metamfetamina	0,8	2,7
	Kokaina	0,9	2,8
	Crack	0,6	1,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	31,5	26,3
	Substancje wziewne	2,9	1,8
	Ecstasy	3,2	1,5
	Amfetamina	7,8	3,4
	Metamfetamina	3,7	1,7
	Kokaina	2,8	1,9
	Crack	1,7	0,6

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno, co najmniej raz na miesiąc, jej używają. Można jednak założyć, że jeśli zdarzyło się to w stosunkowo krótkim okresie ostatnich 30 dni, to jest większe prawdopodobieństwo, że zdarza się to często.

Przy takim założeniu można uznać, że 8,4% uczniów klas trzecich gimnazjów i 18,5% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 31). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2,3% u gimnazjalistów oraz 1,6% u uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Podobnie jak w przypadku używania w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu, w Województwie Opolskim odnotowujemy nieco większy odsetek starszej młodzieży używającej przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni w porównaniu do całego kraju. Różnice są jednak znacznie mniejsze niż w przypadku dwóch wcześniej analizowanych okresów czasowych.

Warto zaznaczyć, że wszystkie wskaźniki używania marihuany w przypadku gimnazjów są w Województwie Opolskim niższe niż średnio w Polsce.

Tabela 31. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	8,4	10,3
	Substancje wziewne	2,3	3,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	18,5	15,4
	Substancje wziewne	1,6	1,4

Częste używanie przetworów konopi zróżnicowane jest ze względu na płeć – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po te substancje (tabele 32 i 33).

Tabela 32. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	11,2	12,8
	Substancje wziewne	3,0	3,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	21,0	20,9
	Substancje wziewne	1,4	2,1

Tabela 33. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	5,7	7,7
	Substancje wziewne	1,5	2,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	15,8	10,6
	Substancje wziewne	1,7	0,8

Należy zauważyć, że odsetki często używających konopi wśród chłopców w klasach trzecich gimnazjów osiągnęły dość wysoki poziom 11,2%, a w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 21,0%.

Częste używanie marihuany lub haszyszu wśród chłopców jest podobnie rozpowszechnione w Województwie Opolskim jak na terenie całego kraju. Wśród dziewcząt z Województwa Opolskiego odnotować trzeba w starszej kohorcie większe rozpowszechnienie używania przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni niż średnio w kraju.

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania.

W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji problemowych użytkowników marihuany (Problemowe Używanie Marihuany - PUM) wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn, Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Drugim testem zastosowanym w badaniu ESPAD w 2015 r. jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test ten został opracowany w Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozkłady odpowiedzi na pytanie pierwszego testu pokazują, że 8,2% uczniów z klas młodszych i 16,0% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany (tabela 34.). W przypadku 5,1% gimnazjalistów oraz 16,0% uczniów szkół ponadgimnazjalnych palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności. Warto zauważyć, że z powodu używania marihuany lub haszyszu 4,0% badanych z młodszej kohorty oraz 5,9 starszej chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy nie poszło do

szkoły lub spóźniło się do niej. Często odczuwana potrzeba palenia marihuany stała się udziałem 5,1% badanych z młodszej grupy oraz 5,2% ze starszej.

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania marihuany kształtuje się na zbliżonym poziomie na obu analizowanych obszarach. Prawdopodobnie ta dotyczy obu kohort. Jedynym wyjątkiem jest częstsze deklarowanie samodzielnych zakupów marihuany przez uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych z województwa niż z całego kraju.

Tabela 34. Symptomy problemowego używania marihuany - test przesiewowy PUM

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,0	5,3
	Częsta potrzeba użycia marihuany	3,8	5,6
	Samodzielny zakup marihuany	8,2	9,6
	Palenie konopi samotnie	5,1	6,7
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	7,0	7,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	5,9	5,4
	Częsta potrzeba użycia marihuany	5,2	4,8
	Samodzielny zakup marihuany	16,0	13,0
	Palenie konopi samotnie	9,2	7,3
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	13,0	11,5

Pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie co najmniej 2 symptomów, uzyskało 7,0% gimnazjalistów oraz 13,0% uczniów ze starszej kohorty. Oznacza to, że co czternasty piętnasto-szesnastolatek oraz prawie co ósmy siedemnasto-osiemnastolatek używał marihuany w sposób, który może już rodzić problemy. Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami ogólnopolskimi wskazuje na brak różnic w rozpowszechnieniu problemowego używania marihuany.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 35. najczęściej zgłaszanym symptomem zaczerpniętym z drugiego testu było palenie przedpołudniem (6,9% uczniów młodszych i 14,7% uczniów starszych). Na drugim miejscu w znalazły się problemy z pamięcią (6,2% uczniów młodszych i 10,4% uczniów starszych). Symptomy problemowego używania przetworów konopi były deklarowane przez uczniów z obu poziomów nauczania jako występujące często w bardzo ograniczonym zakresie.

Tabela 35. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
III klasy gimnazjum	Palenie przedpołudniem	93,1	3,1	2,0	0,5	1,3
	Palenie samotnie	95,2	2,0	1,5	0,0	1,3
	Problemy z pamięcią po paleniu	94,8	2,3	1,2	0,6	1,2
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	96,3	1,4	0,9	0,5	1,0
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,4	1,1	1,9	0,5	1,1
	Problemy z powodu używania	96,6	1,1	0,7	0,4	1,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Palenie przedpołudniem	85,3	8,0	4,1	1,2	1,4
	Palenie samotnie	91,3	4,6	2,5	0,4	1,2
	Problemy z pamięcią po paleniu	89,6	5,7	2,8	1,0	0,9
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	92,6	3,6	1,9	0,6	1,2
	Bezowocne próby ograniczenia używania	92,5	2,5	2,2	1,3	1,5
	Problemy z powodu używania	96,1	1,3	1,4	0,4	0,8

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami ogólnopolskimi nie ujawnia większych różnic.

Tabela 36. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Polska)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
III klasy gimnazjum	Palenie przedpołudniem	90,9	4,7	2,4	0,7	1,3
	Palenie samotnie	93,6	3,3	1,6	0,7	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	94,0	2,8	1,8	0,7	0,7
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	95,0	2,1	0,9	1,0	1,0
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,0	1,7	1,1	0,8	1,3
	Problemy z powodu używania	96,7	1,4	0,8	0,5	0,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Palenie przedpołudniem	86,7	7,3	3,9	0,9	1,3
	Palenie samotnie	91,5	4,4	2,1	0,7	1,2
	Problemy z pamięcią po paleniu	90,7	4,9	2,3	1,1	1,0
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	93,6	3,2	1,6	0,8	0,9
	Bezowocne próby ograniczenia używania	93,4	2,6	1,6	1,0	1,4
	Problemy z powodu używania	95,8	2,2	1,2	0,5	0,4

Leki uspokajające i nasenne używane w celach niemedycznych to druga pod względem rozpowszechnienia substancja wśród młodzieży szkolnej. Jak przekonują dane z tabeli 37 zjawisko używania leków uspokajających i nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż używanie ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Dane z tabeli 37 pokazują, że 11,8% młodzieży młodszej i 10,4% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba około trzyprocentową frakcję badanych, którzy te leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem, co do rozpowszechnienia używania leków z przepisu lekarza.

Tabela 37. Używanie leków z przepisu lekarza

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie, nigdy	88,2	88,6
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,9	8,3
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,9	3,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie, nigdy	89,6	89,1
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	6,7	7,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,7	3,2

Dane z tabel 38 i 39 sugerują, iż używanie leków uspokajających i nasennych w celach medycznych jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Jest tak w obu kohortach, podobnie jak miało to miejsce w przypadku używania tych leków w celach niemedycznych.

Tabela 38. Używanie leków z przepisu lekarza wśród chłopców

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie, nigdy	92,1	92,0
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,9	6,2
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,0	1,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie, nigdy	91,5	92,1
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,7	6,0
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,9	1,9

Tabela 39. Używanie leków z przepisu lekarza wśród dziewcząt

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie, nigdy	84,9	85,4
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	11,9	10,3
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,3	4,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie, nigdy	87,5	86,4
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,0	9,3
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,5	4,3

Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Problem dopalaczy rozwijał się na styku świata substancji legalnych i nielegalnych. „Dopalacze” oferowane są w większości krajów europejskich, a także w internecie. Wszędzie problem ten jest przedmiotem troski władz i zaniepokojenia społecznego. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wrywkowa, zarówno na wymiarze farmakologicznym, jak społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nie objęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego. Dopalacze w zasadzie cieszą się statusem legalności – jednak obrót nimi odbywa się na zasadach pewnego wybiegu, stanowi omińnięcie prawa. W Polsce dopalacze jeszcze do października 2010 r. sprzedawane były jak produkty kolekcjonerskie, w innych

krajach sprzedawane bywają jako kadzidełka, sole do kąpeli, odświeżacze powietrza, itp.

Z używaniem „dopalaczy” wiąże się wiele zagrożeń. Są to nowe, nieprzebadane substancje przyjmowane wedle nowych nierozpoznanych wzorów. W efekcie brak doświadczeń z tymi substancjami u użytkowników zwiększa ryzyko powikłań. O niektórych z tych substancji można przypuszczać, że są bardziej niebezpieczne niż ich nielegalne odpowiedniki, inne mogą się okazać całkiem niegroźne. W 2010 r., szpitale raportowały liczne przypadki zatruc, w tym śmiertelnych. Zgłaszały też trudności w niesieniu pomocy osobom, które przedawkowały dopalacze ze względu na trudny do określenia obraz toksykologiczny. Z drugą falą takich przypadków mieliśmy do czynienia w 2015 r.

Potrzeba rozpoznania epidemiologicznego fenomenu „dopalaczy” skłoniła do wprowadzenia do ankiety już w 2011 r. kilku pytań na temat kontaktów z tymi substancjami.

Dane o źródłach zakupów dopalaczy zestawiono w tabeli 40.

Tabela 40. Źródła zakupów dopalaczy

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	W sklepie z dopalaczami	3,4	4,7
	Przez internet	1,8	3,1
	W inny sposób	3,7	6,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	W sklepie z dopalaczami	3,9	3,3
	Przez internet	3,2	2,1
	W inny sposób	5,7	5,4

Podstawowym miejscem zakupu „dopalaczy” były sklepy z tymi substancjami (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 3,4%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 3,9%). Za pośrednictwem internetu takich zakupów dokonywało tylko 1,8% badanych w pierwszej i 3,2% badanych w drugiej grupie.

W Województwie Opolskim 7,5% badanych z pierwszej grupy i 9,0% badanych z drugiej grupy było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami” (tabela 40a). Odsetki respondentów, którzy dokonywali zakupów „dopalaczy” są niższe (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 5,2%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 7,7%).

Tabela 40a. Kontakty z sklepami z dopalaczami

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Wizyta w sklepie z dopalaczami	7,5	
	Zakup dopalaczy w sklepie z dopalaczami	5,2	
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Wizyta w sklepie z dopalaczami	9,0	
	Zakup dopalaczy w sklepie z dopalaczami	7,7	

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 8,2% gimnazjalistów i 12,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (tabela 41). Odsetki aktualnych użytkowników są sporo niższe (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 5,6%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 5,3%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało tylko 3,9% badanych z pierwszej grupy i 2,9% z drugiej grupy.

Używanie dopalaczy pozostaje na podobnym poziomie w Województwie Opolskim co w kraju ogółem.

Tabela 41. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	8,2	10,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	5,6	6,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,9	4,3
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	12,3	12,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	5,3	6,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,9	3,0

W tabeli 42. pokazano, jakie postacie dopalaczy były używane w czasie ostatnich 12 miesięcy.

Tabela 42. Używanie dopalaczy – postać substancji używanej w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Mieszanki ziołowe do palenia	7,4	9,5
	Proszek, kryształki, lub tabletki	1,5	3,2
	Płyn	0,4	1,4
	Inne	1,6	2,3
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Mieszanki ziołowe do palenia	10,9	11,7
	Proszek, kryształki, lub tabletki	4,3	3,6
	Płyn	0,7	0,3
	Inne	2,3	2,3

Najczęściej dopalaczy używano w postaci mieszanki ziołowej do palenia (7,4% uczniów młodszych i 10,9% starszych). Dopalacze pod innymi postaciami były wykorzystywane znacznie rzadziej.

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 43).

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W trzecich klasach gimnazjów w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazł się kac (14,1%), na drugim – obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (12,8%) oraz złe samopoczucie (mdłości) (12,8%), a na kolejnym – szkody zdrowotne (12,6%). Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się kłopotów z policją (9,1%) lub utraty kontroli nad własnym pićciem (7,4%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia poczucie odprężenia (21,8%), a w dalszej kolejności - świetną zabawę (17,8%), towarzyskość (16,7%) i zapomnienie o swoich problemach (15,5%). Najrzadziej wymieniane jest poczucie szczęścia (13,2%).

Porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych wskazuje wyraźnie na większą popularność tych pierwszych. Innymi słowy młodzież zdaje się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych ranking następstw negatywnych wygląda podobnie jak w klasach trzecich gimnazjum. W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych

nie różnią się zasadniczo od antycypacji ich młodszych kolegów. Na dwu pierwszych miejscach znalazły się: poczucie odprężenia (32,8%) i świetna zabawa (25,8%), trzecią pozycję zajmuje towarzyskość (20,6%), a kolejne – poczucie szczęścia (19,0%) oraz zapomnienie o swoich problemach (18,3%). W sumie uczniowie starsi w wyższych odsetkach niż ich młodszy koledzy potwierdzali prawdopodobieństwo pojawienia się poszczególnych następstw pozytywnych.

Tabela 43. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
III klasy gimnazjum	Poczuje się odprężony	21,8	30,3	30,4	7,6	9,9
	Będę miał kłopoty z policją	9,1	14,7	35,7	17,5	23,0
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,6	22,4	36,6	15,3	13,1
	Poczuje się szczęśliwy	13,2	30,0	37,0	8,1	11,8
	Zapomnę o swoich problemach	15,5	29,9	34,3	8,8	11,6
	Nie będę w stanie przestać pić	7,4	9,6	34,9	19,5	28,7
	Będę miał kaca	14,1	23,6	33,6	12,8	15,9
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	16,7	27,2	36,6	8,2	11,2
	Zrobię coś, czego będę żałował	12,8	20,0	37,4	12,1	17,7
	Będę się świetnie bawić	17,8	30,2	34,6	7,2	10,2
	Zrobi mi się niedobrze	12,8	20,3	37,9	12,1	16,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Poczuje się odprężony	32,8	39,1	16,4	6,5	5,3
	Będę miał kłopoty z policją	7,0	8,3	29,1	28,0	27,6
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	7,9	18,1	34,6	28,2	11,2
	Poczuje się szczęśliwy	19,0	36,3	26,8	10,8	7,1
	Zapomnę o swoich problemach	18,3	33,0	24,3	14,4	10,1
	Nie będę w stanie przestać pić	6,3	6,4	21,0	29,4	36,8
	Będę miał kaca	15,5	26,4	25,4	22,2	10,6
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	20,6	40,4	24,7	9,2	5,1
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,0	18,3	32,6	23,4	15,8
	Będę się świetnie bawić	25,8	40,6	22,9	5,9	4,9
	Zrobi mi się niedobrze	9,3	19,1	32,8	25,9	12,8

Porównanie oczekiwań wobec alkoholu, jakie przejawiają uczniowie z Województwa Opolskiego z oczekiwaniami uczniów w całym kraju nie pokazało żadnych znaczących różnic (tabela 44).

Tabela 44. Oczekiwania wobec alkoholu (bardzo prawdopodobne)

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Poczuje się odprężony	21,8	23,8
	Będę miał kłopoty z policją	9,1	9,9
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,6	13,5
	Poczuje się szczęśliwy	13,2	15,7
	Zapomnę o swoich problemach	15,5	17,4
	Nie będę w stanie przestać pić	7,4	7,6
	Będę miał kaca	14,1	16,2
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	16,7	17,7
	Zrobię coś, czego będę żałował	12,8	13,8
	Będę się świetnie bawić	17,8	19,9
	Zrobi mi się niedobrze	12,8	13,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Poczuje się odprężony	32,8	30,8
	Będę miał kłopoty z policją	7,0	6,4
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	7,9	8,1
	Poczuje się szczęśliwy	19,0	16,6
	Zapomnę o swoich problemach	18,3	17,0
	Nie będę w stanie przestać pić	6,3	5,4
	Będę miał kaca		
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	20,6	21,6
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,0	9,8
	Będę się świetnie bawić	25,8	24,8
	Zrobi mi się niedobrze	9,3	9,3

W 2011 r. po raz pierwszy zadano podobne pytanie w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 45.

Tabela 45. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
III klasy gimnazjum	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	35,5	11,0	39,1	9,9	4,5
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	36,1	13,4	34,4	11,5	4,6
	Utrata wątku myślenia	34,9	11,4	32,9	15,7	5,1
	Mniejsza nieśmiałość	31,5	10,2	30,7	17,0	10,6
	Trudności z koncentracją	31,0	10,6	37,0	13,4	8,0
	Zwiększenie otwartości	27,0	6,9	32,8	20,3	13,0
	Zwiększenie intensywności radości	25,8	6,2	30,0	19,8	18,2
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	28,7	8,6	37,4	14,0	11,3
	Zmniejszenie zahamowań	29,2	12,4	32,2	14,9	11,4
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	42,2	17,2	29,8	6,7	4,1
II klasy szkół ponadgim- nazjalnych	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	25,3	12,6	39,3	15,9	6,9
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	30,4	18,7	34,9	11,7	4,2
	Utrata wątku myślenia	28,6	14,7	35,5	15,8	5,5
	Mniejsza nieśmiałość	25,7	11,8	31,4	20,3	10,8
	Trudności z koncentracją	26,3	14,0	37,9	15,0	6,8
	Zwiększenie otwartości	20,9	7,8	34,6	24,4	12,3
	Zwiększenie intensywności radości	19,8	4,7	30,8	25,2	19,6
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	21,1	8,5	36,6	20,7	13,0
	Zmniejszenie zahamowań	23,6	12,7	35,5	17,5	10,8
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	40,3	20,0	30,4	5,9	3,3

Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. Wśród nich na pierwszym miejscu lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (młodsza kohorta – 38,0%, starsza kohorta – 44,8%), na drugim – zwiększenie otwartości (młodsza kohorta – 33,3%, starsza kohorta – 36,7%). Na trzecim miejscu w grupie gimnazjalistów znalazło się zmniejszenie nieśmiałości (27,6%), zaś w grupie uczniów ze starszego rocznika – zwiększenie intensywności doświadczeń (33,7%). Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (młodsza kohorta – 21,4%, starsza kohorta – 21,8%), a następnie – utrata wątku myślenia (młodsza kohorta – 20,8%, starsza kohorta – 21,3%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (młodsza kohorta – 16,1%, starsza kohorta – 15,9%).

Doświadczanie problemów związanych z piciem alkoholu

Picie napojów alkoholowych często sprzyja powstawaniu różnych problemów. Problemy te występować mogą także bez związku z używaniem substancji, jednak picie zwiększa prawdopodobieństwo ich pojawienia się. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stały się ich udziałem w związku z piciem alkoholu. Wyniki zawiera tabela 46.

W obu kohortach najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu była poważna kłótnia (14,4% w młodszej kohorcie i 31,2% w starszej kohorcie). Kolejnymi problemami pod względem rozpowszechnienia były zniszczenie rzeczy lub ubrania (13,6% w młodszej kohorcie i 26,4% w starszej kohorcie) oraz wypadek lub uszkodzenie ciała (9,8% w młodszej kohorcie i 18,9% w starszej kohorcie).

Tabela 46. Doświadczania poszczególnych problemów związanych z alkoholem w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Bójka	7,9	8,5
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	9,8	10,0
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	13,6	13,5
	Poważna kłótnia	14,4	14,3
	Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,5	2,6
	Kłopoty z policją	5,3	5,8
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem	2,0	2,3
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	2,6	2,6
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	5,3	6,0
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	2,5	3,8
	Samouszkodzenia	5,8	5,9
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu	7,1	7,6
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu	1,4	1,8
	Pływanie będąc pod wpływem alkoholu	5,3	6,4
	II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Bójka	18,9
Wypadek lub uszkodzenie ciała		18,9	17,9
Zniszczenie rzeczy lub ubrania		26,4	25,5
Poważna kłótnia		31,2	28,4
Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży		3,5	3,1
Kłopoty z policją		12,1	10,9
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem		2,3	1,8
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała		3,6	3,6
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)		13,8	11,7
Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne		5,0	5,3
Samouszkodzenia		9,2	9,3
Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu		16,5	12,1
Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu		1,8	1,3
Pływanie będąc pod wpływem alkoholu		12,3	9,0

W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w miarę często pojawiało się prowadzenie pojazdu będąc pod wpływem alkoholu (16,5%), oraz pływanie pod wpływem alkoholu (12,3%).

Doświadczanie problemów w związku z pićem alkoholu przez innych

W ostatnich latach coraz większym zainteresowaniem cieszy się problematyka szkód powodowanych przez osoby pijące innym osobom. Młodzież także bywa narażona na takie szkody, czy to ze strony podpiitych lub pijanych dorosłych, czy to rówieśników.

Jedno z pytań ankiety zmierzało do uchwycenia skali doświadczania problemów w związku z pićem alkoholu przez kogoś innego (tabela 47.). Najczęściej doświadczanymi problemami były przestraszenie się pijanego spotkanego na ulicy, które stało się udziałem ponad jednej trzeciej młodszych i starszych uczniów (odpowiednio 43,6% i 41,5%) oraz nękanie lub dręczenie w miejscu publicznym (odpowiednio 14,1% i 19,0%). Mniej więcej co dziesiąty uczeń w każdym z roczników ma za sobą doświadczenie jazdy z kierowcą, który wypił za dużo.

Porównanie rozpowszechnienia doświadczeń poszczególnych problemów w czasie ostatnich 12 miesięcy powodowanych przez pićie kogoś innego, które były udziałem uczniów z Województwa opolskiego z doświadczeniami uczniów w całym kraju nie pokazało żadnych znaczących różnic. Jedynie przestraszenie się pijanego spotkanego na ulicy potwierdzone było częściej przez gimnazjalistów z Województwa Opolskiego niż z próby ogólnopolskiej.

Tabela 47. Doświadczania poszczególnych problemów w czasie ostatnich 12 miesięcy powodowanych przez picie kogoś innego

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nękanie lub dręczenie w miejscu prywatnym	7,6	9,1
	Nękanie lub dręczenie w miejscu publicznym	14,1	15,2
	Skrzywdzenie fizyczne	4,1	4,3
	Zniszczenie ubrania lub jakiejś rzeczy	6,6	6,7
	Uczestniczenie w wypadku spowodowanego przez kogoś, kto wypił	2,7	3,0
	Jazda z kierowcą, który wypił za dużo	8,2	9,6
	Przestraszenie się pijanego spotkanego na ulicy	43,6	39,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nękanie lub dręczenie w miejscu prywatnym	11,3	11,1
	Nękanie lub dręczenie w miejscu publicznym	19,0	19,6
	Skrzywdzenie fizyczne	4,5	4,7
	Zniszczenie ubrania lub jakiejś rzeczy	10,9	9,4
	Uczestniczenie w wypadku spowodowanego przez kogoś, kto wypił	3,0	3,0
	Jazda z kierowcą, który wypił za dużo	11,9	12,8
	Przestraszenie się pijanego spotkanego na ulicy	41,5	42,8

Kolejne pytanie w tym nurcie dotyczyło nadmiernego picia przez kogoś z bliskich i związanych z tym problemów dla badanego. 31,4% uczniów z trzecich klas gimnazjum przyznało, że ktoś z ich bliskich pije nadmiernie, a 13,7% potwierdziło, że z tego powodu doświadcza problemów. Analogiczne odsetki były nawet wyższe w starszej grupie i wynosiły odpowiednio 40,0% i 15,3%.

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 48.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie klas trzecich gimnazjów, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 46,1%, wino – 36,2% i wódkę – 33,4%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (5,7%), wino (8,3%) i wódkę (11,8%). Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 40,0% gimnazjalistów, za niemożliwy do zdobycie – jedynie 5,0%. Można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badanym ze starszej grupy do pełnoletniości niewiele brakuje. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 69,3% starszej młodzieży, w przypadku piwa – 77,4% wina – 70,5% i wódki – 69,4%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 1,6%, piwo – 1,1 %, wino – 2,3% i wódkę – 1,9%.

Tabela 48. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Papierosy	5,0	2,9	7,5	31,6	40,0	13,0
	Piwo	5,7	4,1	6,5	30,7	46,1	7,0
	Cydr	16,2	5,7	10,3	17,1	20,0	30,7
	Alcopops	18,0	6,6	10,0	12,7	14,6	38,1
	Wino	8,3	4,7	11,5	28,8	36,2	10,5
	Wódka	11,8	7,9	12,1	26,1	33,4	8,7
	Marihuana lub haszysz	23,0	12,1	12,3	22,6	14,6	15,3
	Amfetamina	34,9	15,8	12,3	11,0	4,5	21,4
	Metamfetamina	36,6	15,1	13,1	8,2	3,9	23,2
	Leki uspokajające lub nasenne	18,5	7,6	13,2	26,3	20,3	14,2
	Ecstasy	35,7	13,9	11,6	9,8	4,8	24,1
	Kokaina	34,6	15,0	13,9	10,3	4,8	21,4
	Crack	38,4	13,9	12,9	5,7	2,8	26,2
	Heroina	38,1	15,5	12,3	6,9	4,1	23,2
	Dopalacze	28,0	12,8	11,4	16,7	10,5	20,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Papierosy	1,6	0,8	2,3	19,8	69,3	6,1
	Piwo	1,1	0,7	1,2	17,0	77,4	2,6
	Cydr	7,0	1,6	2,5	13,0	53,3	22,6
	Alcopops	8,2	1,9	3,6	11,2	38,9	36,3
	Wino	2,3	0,6	2,7	19,0	70,5	5,0
	Wódka	1,9	1,6	4,4	18,7	69,4	4,0
	Marihuana lub haszysz	8,5	6,5	13,2	35,0	24,7	12,1
	Amfetamina	20,3	14,6	16,9	18,0	9,1	21,0
	Metamfetamina	22,3	16,1	17,9	13,6	6,7	23,3
	Leki uspokajające lub nasenne	9,6	6,5	12,7	31,7	26,0	13,6
	Ecstasy	20,6	14,2	17,2	16,1	8,5	23,3
	Kokaina	22,1	18,2	17,2	13,5	7,1	21,8
	Crack	24,6	16,9	15,8	9,5	5,5	27,7
	Heroina	24,9	18,8	16,0	10,1	6,0	24,3
	Dopalacze	15,7	9,9	15,2	22,4	18,1	18,7

W przeważającej większości badani nie mieli problemów z oceną dostępności napojów alkoholowych. Nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie jedynie 7-13% uczniów gimnazjów i 2-4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi „Nie wiem” udzielił mniej więcej co szósty badany. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży znacznie trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 20,3% respondentów z młodszej grupy i 26,0% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 18,5% badanych w pierwszej grupie i dla 9,6% z drugiej.

Należy odnotować, że dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 23,0% w przypadku konopi indyjskich do 38,1% w przypadku heroiny. Odsetki młodzieży ze szkół gimnazjalnych stwierdzającej, że byłoby jej bardzo łatwo dostać poszczególne substancje wahają się od 14,6% w przypadku konopi indyjskich do 2,8% w przypadku cracku. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym odsetku co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia. Odpowiedzi takich udzieliło w odniesieniu do najbardziej dostępnych konopi 24,7% badanych i najtrudniej dostępnego cracku – 5,5% badanych.

W 2011 r. po raz pierwszy zapytaliśmy badanych jak oceniają dostępność dopalaczy. W 2015 r. 10,5% gimnazjalistów oraz 18,1% uczniów ze starszej kohorty uznało tę substancję za bardzo łatwą do zdobycia.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu, najwięcej z oceną dostępu do cracku. Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczący frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Tabela 49. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Papierosy	40,0	43,1
	Piwo	46,1	47,6
	Cydr	20,0	22,8
	Alcopops	14,6	14,4
	Wino	36,2	36,6
	Wódka	33,4	34,2
	Marihuana lub haszysz	14,6	15,2
	Amfetamina	4,5	6,3
	Metamfetamina	3,9	5,4
	Leki uspokajające lub nasenne	20,3	25,1
	Ecstasy	4,8	6,6
	Kokaina	4,8	6,9
	Crack	2,8	5,0
	Heroina	4,1	5,6
	Dopalacze	10,5	16,0
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Papierosy	69,3	69,4
	Piwo	77,4	76,2
	Cydr	53,3	50,4
	Alcopops	38,9	33,3
	Wino	70,5	69,7
	Wódka	69,4	67,5
	Marihuana lub haszysz	24,7	21,2
	Amfetamina	9,1	6,8
	Metamfetamina	6,7	5,3
	Leki uspokajające lub nasenne	26,0	26,2
	Ecstasy	8,5	6,6
	Kokaina	7,1	6,6
	Crack	5,5	4,0
	Heroina	6,0	4,5
	Dopalacze	18,1	18,4

W tabeli 49 zestawiono odsetki badanych w Województwie Opolskim i w całym kraju, którzy ocenili swój dostęp do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy. Zestawienie to sugeruje, że gimnazjaliści z Województwa Opolskiego mają trudniejszy dostęp do papierosów, leków uspokajających i nasennych oraz dopalaczy niż średnio w kraju.

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 50 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 22,8% uczniów z klas młodszych i 38,4% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 5,5% i siedemnasto-osiemnastolatków – 8,4%. Leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (5,6% i 6,3%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 17,0% badanych, w starszej zaś – 28,4%.

Tabela 50. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	66,9	68,7
	Wino	36,7	35,3
	Wódka	52,2	51,5
	Marihuana lub haszysz	22,8	24,7
	LSD	4,1	5,5
	Amfetamina	5,5	6,3
	Leki uspokajające lub nasenne	6,3	7,5
	Crack	3,7	3,7
	Kokaina	4,0	5,1
	Ecstasy	4,0	4,6
	Heroina	3,8	3,8
	Sterydy anaboliczne	3,7	3,6
	Polska heroina (kompot)	3,6	3,8
	Bimber	17,0	16,7
II klasy szkół ponad- gimnazjal- nych	Piwo	89,5	89,1
	Wino	51,2	54,5
	Wódka	82,4	79,9
	Marihuana lub haszysz	38,4	34,3
	LSD	4,7	4,1
	Amfetamina	8,4	6,6
	Leki uspokajające lub nasenne	5,6	5,6
	Crack	3,3	2,5
	Kokaina	4,4	4,5
	Ecstasy	5,4	4,1
	Heroina	3,1	2,8
	Sterydy anaboliczne	3,8	3,3
	Polska heroina (kompot)	3,0	2,7
	Bimber	28,4	29,3

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są nieco niższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 52 i 51).

Zarówno wśród gimnazjalistów, jak i w starszej kohorcie badani w największym odsetku pili piwo, w nieco mniejszym wódkę, a najmniejszym wino. Wyniki te pozostają w zgodzie zarówno z rankingiem popularności poszczególnych napojów, jak i z rankingiem napojów kupowanych na wynos.

Tabela 51. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	66,8	19,5	7,0	3,9	1,3	1,5
	Wino	85,5	10,1	2,0	0,9	0,2	1,3
	Wódka	74,9	15,7	4,5	2,6	0,9	1,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	34,1	25,2	19,6	8,8	5,8	6,4
	Wino	74,5	13,7	6,7	2,1	1,2	1,7
	Wódka	45,5	25,8	13,7	7,1	4,0	3,8

Tabela 52 zawiera analogiczne dane dla całego kraju. Nie odbiegają one znacząco od danych dla Województwa Opolskiego.

Tabela 52. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Polska)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	65,2	20,2	7,8	3,5	1,5	1,8
	Wino	85,4	10,2	2,3	1,0	0,4	0,8
	Wódka	78,0	13,1	4,6	2,1	0,8	1,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	35,5	28,2	18,9	9,6	4,2	3,6
	Wino	75,0	17,0	5,0	1,6	0,6	0,8
	Wódka	50,1	25,1	13,4	6,5	2,8	2,2

W tabeli 53 zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej grupy.

Tabela 53. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nie kupowałem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	74,0	14,3	5,9	2,4	1,5	1,9
	Wino	91,8	5,7	0,8	0,6	0,2	0,9
	Wódka	86,0	7,1	3,8	1,3	0,4	1,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	36,9	24,8	18,6	7,5	6,3	5,8
	Wino	84,7	9,4	2,8	1,6	0,6	1,0
	Wódka	61,1	21,9	7,9	4,5	2,2	2,4

Dane z tabeli 54 odnoszące się do całego kraju sugerują brak specyfiki województwa w zakresie kupowania napojów alkoholowych przez młodzież szkolną.

Większość badanych dokonujących zakupów wina bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Tabela 54. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Polska)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	71,8	15,2	6,6	2,8	1,6	1,9
	Wino	91,9	4,8	1,3	0,6	0,5	0,8
	Wódka	84,6	8,4	3,2	1,6	0,9	1,3
II klasy szkół ponad- gimnazjal- nych	Piwo	40,1	25,7	17,7	8,3	4,5	3,7
	Wino	82,2	11,9	3,4	1,3	0,3	0,8
	Wódka	64,7	19,7	8,4	3,9	1,6	1,7

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 55.). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (6,6%), a 1,3% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 10 razy. Uczniowie ze starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (9,8%), 10 razy lub więcej odmówiono zakupu 0,9% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetki badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są nieco niższe.

Tabela 55. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	88,6	6,6	2,5	1,0	0,2	1,1
	Wino	94,0	2,9	0,9	0,4	0,3	1,5
	Wódka	91,6	4,4	1,7	0,5	0,1	1,6
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Piwo	85,0	9,8	3,3	1,0	0,0	0,9
	Wino	95,4	2,8	1,0	0,3	0,0	0,6
	Wódka	89,0	6,7	2,2	1,1	0,0	1,0

Tabela 56. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Polska)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	86,4	9,0	2,1	0,9	0,4	1,2
	Wino	93,1	3,7	1,0	0,6	0,5	1,1
	Wódka	90,1	5,7	1,6	0,7	0,5	1,4
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Piwo	84,9	10,5	2,8	1,0	0,2	0,7
	Wino	94,4	3,1	1,2	0,5	0,2	0,6
	Wódka	89,0	6,8	2,2	0,9	0,4	0,7

Odsetki badanych z próby ogólnopolskiej, którym odmówiono sprzedaży napojów alkoholowych zaprezentowane w tabeli 56 nie różnią się znacząco od analogicznych odsetków uzyskanych w badaniu w województwie.

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 57).

Tabela 57. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie znam takich miejsc	58,3	57,3
	Ulica, park	22,7	21,6
	Szkoła	15,9	14,5
	Dyskoteka, bar	15,4	14,3
	Mieszkanie dealera	15,5	17,2
	Internet	9,5	12,5
	Inne miejsce	6,9	5,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie znam takich miejsc	47,3	52,8
	Ulica, park	25,4	22,1
	Szkoła	24,4	17,6
	Dyskoteka, bar	22,9	17,2
	Mieszkanie dealera	21,6	18,6
	Internet	10,7	9,9
	Inne miejsce	7,3	6,9

Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (52,7%) niż młodszej (41,7%).

Gimnazjaliści najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (22,7%) mieszkanie dealera (15,5%), dyskotekę i bar (15,4%) oraz szkołę (15,9%).

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych najczęściej wspominali o ulicy i parku (25,4%), następnie o szkole (24,4%), dyskotece (22,9%), i mieszkaniu dealera (21,6%).

W obu kohortach na końcu rankingu ulokował się Internet.

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych, takich jak napoje alkoholowe czy tytoń, jak i nielegalnych, takich jak narkotyki, niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po te substancje sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z

podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 58.

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem oraz paleniu papierosów od czasu do czasu. Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno w klasach trzecich szkół gimnazjalnych jak i klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznymi narkotykami, jak ecstasy traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Tabela 58. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Pałą papierosy od czasu do czasu	9,0	38,0	38,0	11,8	3,2
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	2,2	4,4	13,6	76,5	3,2
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	7,6	24,1	39,0	24,0	5,4
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,1	5,6	21,1	64,7	5,5
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	4,5	10,9	32,7	45,6	6,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	13,4	27,0	22,9	29,4	7,3
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	10,3	18,4	32,3	32,0	7,1
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	5,2	5,2	10,3	72,1	7,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	4,7	17,1	27,8	32,9	17,5
	Biorą ecstasy regularnie	1,7	1,8	6,6	74,5	15,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	3,5	14,7	28,4	41,5	11,9
	Biorą amfetaminę regularnie	2,0	0,8	2,5	85,3	9,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	8,8	26,3	31,7	21,5	11,7
	Biorą dopalacze regularnie	3,5	1,2	3,6	81,0	10,7

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,6	43,3	31,3	12,4	2,3
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	2,7	4,1	16,5	74,5	2,2
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	7,9	25,0	39,3	24,6	3,2
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,7	5,8	22,7	64,8	2,9
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	6,1	16,6	35,3	38,6	3,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	23,1	30,7	21,0	19,5	5,8
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	14,9	24,1	32,2	23,0	5,8
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	6,5	8,0	16,0	64,1	5,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	6,3	18,8	26,1	32,3	16,4
	Biorą ecstasy regularnie	2,5	1,9	5,9	74,7	15,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,2	13,4	23,6	47,2	11,5
	Biorą amfetaminę regularnie	2,1	1,4	2,9	83,5	10,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	10,4	25,8	27,8	26,4	9,5
	Biorą dopalacze regularnie	4,6	1,4	2,8	82,3	9,0

Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w

opiniach badanych uznać można amfetaminę (41,5% w młodszej grupie i 47,2% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 29,4% w młodszej kohorcie i 19,5% w starszej kohorcie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki badanych za obarczone dużym ryzykiem także uznały używanie amfetaminy. Trzeba jednak dodać, że regularne palenie tytoniu oceniane było jako obarczone dużym ryzykiem przez niewiele mniejszą frakcję badanych.

W 2011 r. po raz pierwszy poprosiliśmy badanych o ocenę ryzyka związanego z używaniem dopalaczy. W 2015 r. eksperymentowanie z tą substancją uznało za bardzo ryzykowne 21,5% uczniów z młodszej kohorty i 26,4% starszej młodzieży. Regularne używanie dopalaczy jest związane z dużym ryzykiem dla 81-82% badanych w obu kohortach. Warto zauważyć, że regularne używanie dopalaczy jest uważane za bardzo ryzykowne przez niewiele mniejszy odsetek badanych niż ma to miejsce w odniesieniu do amfetaminy.

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest dużo bardziej ryzykowne niż intensywne picie napojów alkoholowych lub tzw. „binge drinking”.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z

narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 49. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko ok. 10-15% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby lub palił. W klasach starszych analogiczne odsetki nie osiągają 5%. Jednocześnie w klasach młodszych 13,8% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 25,8% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 24,5% i 55,8%. Znacznie mniej rozpowszechnione jest wśród przyjaciół respondentów zjawisko częstego upijania się, 30,6% badanych w klasach gimnazjalnych i 12,8% w klasach ponadgimnazjalnych nie przyjaźni

się z nikim, kto by się upijał. Odsetek gimnazjalistów, których przyjaciele wszyscy lub w większości upijają się wynosi 8,7%, a analogiczny odsetek wśród uczniów starszych – 17,6%.

Tabela 59. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Poziom klasy		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
III klasy gimnazjum	palą papierosy	15,5	41,1	29,7	12,0	1,8
	pije napoje alkoholowe	10,1	32,5	31,6	22,6	3,2
	upija się	30,6	41,3	19,4	7,1	1,6
	pali marihuanę lub haszysz	51,7	33,0	10,1	3,6	1,6
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	82,9	12,7	1,8	1,0	1,5
	bierze ecstasy	86,4	9,7	1,7	0,8	1,4
	używa środków wziewnych	84,8	10,3	2,6	0,8	1,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	palą papierosy	4,7	27,9	42,9	22,1	2,4
	pije napoje alkoholowe	2,1	11,6	30,5	43,8	12,0
	upija się	12,8	42,3	27,4	14,9	2,7
	pali marihuanę lub haszysz	29,5	43,4	19,5	6,0	1,7
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	82,3	13,8	1,9	0,8	1,1
	bierze ecstasy	81,5	14,6	2,1	0,8	1,0
	używa środków wziewnych	88,4	8,2	1,2	1,0	1,2

W klasach młodszych 48,3% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 70,5%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób

przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 17,1% badanych w młodszej grupie i 17,7% starszych uczniów. Wśród gimnazjalistów na drugim miejscu są środki wziewne (15,2%), a na trzecim ecstasy (13,6%). W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych 18,5% badanych ma przyjaciół używających ecstasy, zaś 11,6% – środki wziewne.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W referowanym tu badaniu zapytano uczniów, czy rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe tylko we własnym towarzystwie, także bez swojej obecności, czy też w ogóle zabraniają picia. Wyniki zestawiono w tabeli 60.

Większość badanych gimnazjalistów deklaruje brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu. 51,9% badanych twierdzi, że na takie zachowanie nie pozwala im ojciec, a 54,7%, że picia zabrania matka. Tylko ok. 7% badanych ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców. Dalsze 24% deklaruje, że brak zgody ogranicza się do picia bez obecności rodziców.

Tabela 60. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	51,9	24,0	6,7	17,5
	Matka	54,7	23,8	6,9	14,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	16,5	11,6	42,2	29,7
	Matka	17,4	13,0	46,0	23,6

W klasach starszych mniejsze frakcje badanych deklarują brak przyzwolenia – 16,5% ze strony ojca i 17,4% ze strony matki. Pięciokrotnie wyższe niż wśród uczniów młodszych odsetki uczniów starszych mają pozwolenie na picie także bez obecności rodziców (ok. 42-46%).

Nie dziwią wysokie odsetki uczniów ze starszej kohorty, którym rodzice pozwalają pić napoje alkoholowe, bowiem część z nich jest już pełnoletnia, a części do owej pełnoletności się zbliża.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim zawartymi w tabeli 60. z wynikami w całym kraju zestawionymi w tabeli 61. wskazuje na nieco mniejsze odsetki badanych w województwie, którym rodzice bezwzględnie zabraniają picia alkoholu.

Tabela 61. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Polska)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	55,2	22,6	5,8	16,4
	Matka	58,1	22,1	5,6	14,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	20,4	12,4	38,1	29,0
	Matka	21,6	13,2	39,6	25,5

Brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć respondenta (tabela 62. i 63.). W młodszej kohorcie zdecydowanie częściej ojcowie i matki chłopców nie zgadzali się na konsumpcję alkoholu, niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt. Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców, które może prowadzi do częstszych prób wyeliminowania takiego zachowania w ogóle. W starszej kohorcie natomiast częściej pozwala się chłopcom na konsumpcję napojów alkoholowych bez obecności rodziców.

Tabela 62. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy, Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	55,4	20,2	7,0	17,4
	Matka	60,9	17,0	5,9	16,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	15,8	9,8	45,7	28,7
	Matka	18,4	9,8	47,0	24,8

Tabela 63. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta, Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	48,8	27,4	6,2	17,7
	Matka	49,2	30,1	7,8	12,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	17,4	13,5	38,2	30,9
	Matka	16,5	16,3	44,9	22,2

Korzystanie z internetu

W kwestionariuszu zawarto również pytania dotyczące korzystania z Internetu. Do takiej aktywności w ciągu ostatnich 7 dni przed badaniem przyznało się 96,5% gimnazjalistów i 96,8% uczniów z wyższego poziomu nauczania. Korzystanie z Internetu nie jest zróżnicowane ze względu na dzień tygodnia – uczniowie z obu poziomów nauczania podobnie często korzystają z Internetu w dni robocze, jak i w czasie weekendu. W obu grupach dniem stosunkowo największej aktywności jest poniedziałek (84,9% uczniów młodszych i 87,3% uczniów starszych).

W tabeli 64. przedstawiono czas korzystania z internetu w typowym dniu roboczym i weekendowym w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem. Analiza typowego dnia roboczego młodszej kohorty ujawnia najliczniejszą frakcję badanych, która korzysta z Internetu 2-3 godzin dziennie (35,0%), nieco mniej osób poświęca na tą aktywność około 1 godziny (21,6%). W przypadku typowego dnia weekendowego, nadal najliczniejsza jest frakcja korzystająca około 2-3 godzin dziennie (28,0%), jednak na drugiej pozycji znajduje się grupa osób, która poświęca na aktywność w Internecie ok. 4-5 godzin lub ponad 6 godzin dziennie (25,2% oraz 25,7). W starszej kohorcie w typowym dniu roboczym również największy odsetek uczniów poświęca na korzystanie z Internetu około 2-3 godzin (35,2%) lub 1 godzinę (21,6%) dziennie. Także w trakcie weekendu najliczniejsza jest frakcja korzystająca około 2-3 godzin dziennie (28,0%), na drugiej pozycji znajduje się grupa osób, która poświęca na aktywność w Internecie ponad 6 godzin dziennie (23,1%), a na trzeciej grupa, która przeznaczą na ten cel ok. 4-5 godzin (21,5%). Większa ilość czasu wolnego w weekend wydaje się sprzyjać dłuższemu korzystaniu z Internetu.

Tabela 64. Czas korzystanie z internetu w typowym dniu w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem

Poziom klasy		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godz. i więcej
III klasy gimnazjum	typowy dzień roboczy	3,3	7,7	21,6	35,0	17,2	15,3
	typowy dzień weekendowy	2,4	5,5	13,3	28,0	25,2	25,7
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	typowy dzień roboczy	2,8	7,2	21,6	35,2	17,7	15,6
	typowy dzień weekendowy	2,8	6,5	18,1	28,0	21,5	23,1

Kolejne pytanie dotyczyło częstotliwości korzystania z różnych usług w Internecie w czasie ostatnich dni przed badaniem (tabela 65.).

Uczniowie z trzecich klas gimnazjum największą aktywność wykazują w mediach społecznościowych, takich jak Facebook, Twitter lub Skype – codziennie korzysta z nich 60,4% badanych, na drugiej pozycji znajduje się słuchanie muzyki i oglądanie filmów on-line (31,3%), a na trzeciej szukanie informacji on-line (28,3%). Najrzadziej spotykaną aktywnością jest granie w gry hazardowe on-line, jednak należy zwrócić uwagę, że 2,6% badanych gra w takie gry codziennie. W starszej grupie Facebook, Twitter lub Skype również cieszą się największą popularnością – codziennie korzysta z nich 62,9% badanych, na drugiej pozycji znajduje się słuchanie muzyki i oglądanie filmów on-line (32,7%), a na trzeciej szukanie informacji on-line (32,5%)

Tabela 65. Liczba dni w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem, w których korzystano z poszczególnych usług w internecie

Poziom klasy		Nie korzystał	1-2 dni	3-4 dni	5-6 dni	7 dni
III klasy gimnazjum	Twitter, facebook, skype'	6,7	12,8	9,3	10,7	60,4
	Gry on-line'	63,8	10,1	7,2	6,0	12,9
	Gry hazardowej online'	92,4	2,6	1,9	0,7	2,6
	Szukanie informacji on-line'	9,4	24,7	22,8	14,8	28,3
	Słuchanie muzyki i oglądania filmów on-line'	10,2	23,9	21,0	13,6	31,3
	Kupowanie lub sprzedawanie on-line'	61,1	24,9	7,1	2,7	4,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Twitter, facebook, skype'	5,6	11,5	9,1	10,9	62,9
	Gry on-line'	68,0	13,2	5,8	4,4	8,5
	Gry hazardowej online'	93,2	4,2	0,7	0,5	1,4
	Szukanie informacji on-line'	6,8	21,2	23,9	15,6	32,5
	Słuchanie muzyki i oglądania filmów on-line'	10,7	24,5	19,3	12,8	32,7
	Kupowanie lub sprzedawanie on-line'	58,3	27,5	7,4	3,0	4,0

W tabeli 66. zaprezentowano liczby godzin, jakie młodzież poświęca na korzystanie z poszczególnych usług w Internecie w czasie typowego dnia. Dane dotyczą ostatnich 30 dni przed badaniem. W przypadku Facebooka, Twittera i Skype'a w młodszej kohorcie najliczniejsza frakcja osób korzysta z tych usług ok. 2-3 godzin dziennie (24,7%), jednak na drugiej pozycji jest grupa osób, która na ten cel poświęca 6 godzin i więcej (24,3%). W starszej kohorcie kolejność jest odwrotna – najliczniejsza frakcja korzysta ponad 6 godzin dziennie (31,0%), a na drugim miejscu jest grupa, która poświęca na ten cel około 2-3 godzin (23,2%).

Tabela 66. Liczba godzin w czasie typowego dnia w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, w których korzystano z poszczególnych usług w internecie

Poziom klasy		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godzin i więcej
III klasy gimnazjum	Twitter, facebook, skype'	6,3	14,6	19,8	24,7	10,3	24,3
	Gry on-line'	61,8	4,4	6,4	12,0	5,5	9,9
	Gry hazardowej online'	91,7	2,7	1,1	1,8	0,6	1,9
	Szukanie informacji on-line'	10,6	19,4	32,0	21,2	6,4	10,4
	Słuchanie muzyki i oglądania filmów on-line'	12,3	17,2	22,9	23,6	9,4	14,5
	Kupowanie lub sprzedawanie on-line'	60,5	20,3	9,8	4,8	1,5	3,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Twitter, facebook, skype'	5,3	13,5	16,7	23,2	10,3	31,0
	Gry on-line'	66,2	4,5	7,2	8,7	3,7	9,8
	Gry hazardowej online'	92,1	2,1	2,2	0,9	0,5	2,2
	Szukanie informacji on-line'	8,5	14,5	26,1	24,0	11,3	15,6
	Słuchanie muzyki i oglądania filmów on-line'	10,4	15,1	20,9	25,4	10,8	17,4
	Kupowanie lub sprzedawanie on-line'	55,7	19,5	12,7	6,2	1,7	4,1

Kolejna badana kwestia dotyczy symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype (tabela 67.). W młodszej grupie mniej więcej co trzeci badany twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, również co trzeci badany jest zdania, że jego rodzice uważają, że poświęca na tą aktywność za dużo czasu, a co piąty ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów. W starszej grupie jest podobnie, przy czym nieco niższy odsetek osób uważa, że ich rodzice są

przekonani, że spędzają za dużo czasu w mediach społecznościowych.

Tabela 67. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype

Poziom klasy		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
III klasy gimnazjum	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	13,1	16,3	22,5	28,2	20,0
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,3	9,3	13,1	31,5	39,9
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	15,8	17,6	14,3	26,2	26,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	12,9	22,3	21,1	26,8	17,0
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	5,0	7,3	15,6	28,2	43,9
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	12,2	14,8	14,2	26,5	32,3

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (tabela 68.).

Tabela 68. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola

Poziom klasy		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
III klasy gimnazjum	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	7,0	9,4	12,6	22,4	48,6
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	3,6	5,6	9,6	19,8	61,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	9,3	12,7	9,8	15,7	52,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	4,9	8,0	9,9	22,5	54,8
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	1,9	3,3	8,8	18,7	67,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	6,8	9,3	7,6	16,5	59,8

W młodszej grupie 22,0% badanych jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tę aktywność za dużo czasu, 16,4% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu w gry, a 9,2% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier. W starszej grupie analogiczne odsetki są nieco niższe.

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce obejmuje takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 69 sugerują, że pewna część młodzieży ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. Wśród gimnazjalistów takie doświadczenia zebrali 16,2% badanych, zaś w starszej kohorcie – 24,5% badanych. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 7,3% gimnazjalistów i 9,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 69. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	16,2	20,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	10,6	12,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	7,3	8,5
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	24,5	26,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,6	17,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,3	10,8

Odsetki uczniów, którzy uprawiali gry hazardowe w Województwie Opolskim są niższe od średniej ogólnopolskiej.

Następne pytanie dotyczyło częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 70.). Najliczniejszą frakcją w obu kohortach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (3,8% w młodszej i 4,7% w starszej grupie). Niewielki odsetek badanych grał 6 lub więcej razy w tygodniu (odpowiednio 1,8% i 1,4%).

Tabela 70. Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie grał	90,7	89,0
	Raz na miesiąc lub rzadziej	3,8	4,7
	2-4 razy w miesiącu	1,5	2,4
	2-3 razy w tygodniu	1,3	1,6
	4-5 razy w tygodniu	0,9	0,8
	6 lub więcej razy w tygodniu	1,8	1,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie grał	87,0	85,4
	Raz na miesiąc lub rzadziej	7,0	8,0
	2-4 razy w miesiącu	2,8	3,5
	2-3 razy w tygodniu	1,3	1,4
	4-5 razy w tygodniu	0,5	0,7
	6 lub więcej razy w tygodniu	1,4	0,8

W tabeli 71. zaprezentowano dane dotyczące grania w gry hazardowe w internecie w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Wśród gimnazjalistów największą popularnością cieszyły się loterie (bingo, lotto) – 6,7%, zaś wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – zakłady sportowe (8,6%). W obu kohortach najmniejszą popularnością cieszyły się automaty (odpowiednio – 3,6% w młodszej grupie i 5,4% w starszej grupie).

Tabela 71. Granie w gry hazardowe w internecie w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Automaty	3,6	4,6
	Karty lub kości	6,0	7,5
	Loterie (bingo, lotto)	6,7	7,6
	Zakłady sportowe	6,3	8,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Automaty	5,4	6,5
	Karty lub kości	7,0	7,3
	Loterie (bingo, lotto)	8,3	9,2
	Zakłady sportowe	8,6	9,1

Jeśli analizujemy tradycyjne granie w gry hazardowe poza Internetem, ranking popularności wygląda nieco inaczej (tabela 72.)

Tabela 72. Granie w gry hazardowe poza internetem, tzn. tradycyjnie, czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Automaty	3,2	5,3
	Karty lub kości	9,2	9,1
	Loterie (bingo, lotto)	6,7	9,0
	Zakłady sportowe	4,9	6,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Automaty	7,4	8,2
	Karty lub kości	8,9	9,2
	Loterie (bingo, lotto)	11,6	11,4
	Zakłady sportowe	8,1	8,5

W młodszej kohorcie na pierwszym miejscu są karty lub kości (9,2%), a na drugim miejscu loterie i karty lub kości (6,7%). W starszej grupie pierwszą pozycję zajmują loterie (11,6%), drugą – karty lub kości (8,9%), a trzecią zakłady sportowe (8,1%).

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami w całym kraju nie pokazuje istotnych różnic w zakresie popularności poszczególnych gier hazardowych.

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 73). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 4,1% uczniów trzecich klas gimnazjów oraz 6,7% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się mniej rozpowszechnione, tylko ok. 2-3% uczniów przyznało się do tego zachowania.

Tabela 73. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	4,1	6,4
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	2,4	3,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	6,7	6,5
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,2	2,6

Oba symptomy grania problemowego zadeklarowało 1,9% piętnasto- szesnastolatków i 2,3% siedemnasto-osiemnastolatków. Analogiczne odsetki

dla całego kraju wynoszą 2,5% oraz 1,8%. Wyniki z Opolskiego nie różnią się zatem od ogólnopolskich.

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relevin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało ok. 1,4%-1,7% badanych. Oznaczać to może, że badani w nieznacznym tylko stopniu deklarowali doświadczenia, które nie miały pokrycia w faktach.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabelach 74-75.

Tabela 74. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Województwo Opolskie)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
III klasy gimnazjum	24,0	38,1	23,4	5,5	9,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	42,6	34,1	14,2	4,3	4,8

W młodszej kohorcie 14,5% badanych zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. W starszej kohorcie analogiczny odsetek był niższy – 9,1%.

Tabela 75. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Polska)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
III klasy gimnazjum	26,1	39,1	22,5	4,9	7,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	38,8	37,0	15,7	3,7	4,8

W obu kohortach odsetki uczniów gotowych zataić w badaniu swoje doświadczenia z przetworami konopi są w Województwie Opolskim nieznacznie wyższe niż średnio w kraju.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania ESPAD z 2015 r. na tle wyników ogólnopolskich skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji.

Opolska młodzież wedle wyników badania zrealizowanego w 2015 r. jawi się nadal jako silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne, chociaż niewiele odbiega pod tym względem od całego kraju. Większość wskaźników dotyczących substancji nielegalnych także jest dość wysoka, chociaż znacznie niższa niż w przypadku substancji legalnych.

Badanie z 2015 r. wskazuje na większe rozpowszechnienie picia wśród siedemnasto-osiemnastolatków w województwie niż średnio w kraju. Także wskaźniki upijanie się w tej kohorcie Opolskiego są wyższe niż średnio w kraju. Za to opolscy gimnazjaliści chociaż nie odbiegają od średniej ogólnopolskiej pod względem rozpowszechnienia picia, to w wyraźnie mniejszych odsetkach niż w całym kraju upijają się. Konstatacja ta skłania do rozważenie skoncentrowania działań profilaktycznych na uczniach szkół ponadgimnazjalnych.

Większą w Województwie Opolskim niż w średnio w kraju gotowość rodziców do pozwalania swoim pociechom na picie alkoholu może sugerować potrzebę szerszego włączenia w profilaktykę rodziny poprzez edukację rodziców.

Zastanowienia wymaga kwestia oferty dla młodych ludzi pijących często, w ilościach prowadzących do nietrzeźwości. Wielu z nich nie uda się przekonać do zmiany tego stylu życia, konieczne wydaje się, zatem zadbanie o minimalizację szkód, do jakich to może prowadzić. Warto skorzystać z doświadczeń Hiszpanii, która już od wielu lat wdraża programy redukcji szkód wynikających z picia alkoholu przez młodzież. Rozszerzenie oferty z zakresu redukcji ryzyka czy ograniczania szkód oznacza potrzebę szerszego wkroczenia profilaktyki w miejsca gdzie młodzież spędzając wolny czas używa substancji psychoaktywnych.

Wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych w opiniach uczniów, jak również znaczne odsetki dokonujących zakupów napojów alkoholowych

skłaniają do zwrócenia bacznej uwagi na kwestię sprzedaży alkoholu niepełnoletnim. Wprawdzie w województwie, jak się wydaje, odnotowano pewne sukcesy - mniejszy odsetek, niż średnio w kraju tych, którzy kupowali piwo, to jednak wydaje się, iż nadal koniecznym kierunkiem lokalnej polityki wobec legalnych substancji psychoaktywnych powinno być ograniczanie dostępu nieletnim do alkoholu. Warto dodać, że ograniczenia sprzedaży napojów alkoholowych są jednym ze sposobów ograniczania spożycia alkoholu o potwierdzonej skuteczności, oczywiście, jeśli udaje się je rzeczywiście wyegzekwować.

W kwestii używania narkotyków w Województwie Opolskim obserwujemy podobnie jak w przypadku alkoholu większe zagrożenia uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W tej kohorcie notujemy większe rozpowszechnienie używania przetworów konopi, a także amfetaminy niż ma to miejsce w całym kraju. Opolscy gimnazjaliści pod względem używania marihuany i haszyszu lokują się poniżej średniej ogólnopolskiej. Tu także zatem w oddziaływaniach profilaktycznych należy położyć większy nacisk na uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Rozbudowy wymaga oferta dla młodych ludzi używających względnie często substancji nielegalnych. Wielu z nich zapewne nie uda się przekonać do pełnej abstynencji, konieczne wydaje się zatem, podjęcie działań zmierzających do minimalizacji szkód, do jakich taki styl życia może prowadzić. Konieczna wydaje się także rozbudowa oferty wczesnej interwencji. W tym celu warto w szerszym zakresie skorzystać z takich programów rekomendowanych przez Krajowe Biuro Przeciwdziałania Narkomanii jak Candis lub Fred. Chodzi o to, aby zaoferować pomoc osobom nadużywającym substancji psychoaktywnych, już we wczesnej fazie tego procesu, zanim dojdzie do uzależnienia. Oferta ta powinna zawierać możliwość uzyskania pomocy także w placówkach, czy programach młodzieżowych, które niekoniecznie kojarzą się z leczeniem uzależnień.

Szczególnym wyzwaniem jest znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu i picie alkoholu przez dziewczęta. Wyniki uzyskane w Województwie Opolskim w 2015 r. ujawniły skalę potrzeb w zakresie profilaktyki alkoholowej oraz

tytoniowej adresowanej do dziewcząt. W województwie inaczej niż na poziomie kraju przynajmniej niektóre wskaźniki picia alkoholu i palenia tytoniu u dziewcząt są wyższe niż u chłopców. Tradycyjnie zarówno picie, jak palenie należały do męskich atrybutów. Zmiany obyczajowe jakich doświadczamy w ostatnich dziesięcioleciach zdają się kwestionować tę zasadę. W efekcie rodzi to nowe zagrożenia, na które odpowiedzią powinno być opracowanie programów profilaktycznych uwzględniających specyfikę dziewcząt jako adresatów. Wydaje się, że przygotowując takie programy można odwołać się do kwestii zdrowia prokreacyjnego.

Nowym problemem ujawnionym przez badanie ESPAD w 2015 r. są gry hazardowe. Wprawdzie rozpowszechnienie tego problemu nie jest jeszcze szczególnie duże, to jednak warto pomyśleć o ofercie profilaktycznej w tym zakresie.

Przypisy

1. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.
2. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d’usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFDT.